

SUOMI 100 -JUHLAVUODEN VAIKUTUKSET: OSA 2

Teema: Osallistuminen ja osallisuus

VALTIONEUVOSTON KANSLIAN JULKAISUJA 2020:12

vnk.fi

VALTIONEUVOSTON KANSLIA
STATSRÅDETS KANSLI

Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2020:12

Suomi 100 -juhlavuoden vaikutukset: osa 2

Teema: Osallistuminen ja osallisuus

Valtioneuvoston kanslia

ISBN PDF: 978-952-383-053-0

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2020

Kuvailulehti

Julkaisija	Valtioneuvoston kanslia		4.12.2020
Tekijät	Luonila, Mervi; Ruusuvirta, Minna; Renko, Vappu; Ruokolainen, Olli; Toivanen, Mia; Rausmaa, Salla; Haila, Katri; Korhonen, Satu; Hämäläinen, Mirja; Kilpi, Jenni		
Julkaisun nimi	Suomi 100 -juhlavuoden vaikutukset: osa 2 Teema: Osallistuminen ja osallisuus		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2020:12		
ISBN PDF	978-952-383-053-0	ISSN PDF	2490-1164
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-383-053-0		
Sivumäärä	65	Kieli	suomi
Asiasanat	itsenäisyys, juhlavuodet, vaikutukset, osallistuminen, osallisuus, kulttuuripolitiikka, joukkoistaminen		
Tiivistelmä <p>Suomi 100 -juhlavuosi pyrki osallistamaan. Juhlavuoden toimintamallin tavoitteena oli tarjota kansalaisille erilaisia mahdollisuuksia osallistua valtiolliseen juhlaan ja kokea osallisuutta. Tässä raportissa keskitytään juhlavuoden tarkasteluun osallistumisen ja osallisuuden näkökulmista. Tutkimuksessa kysytään: Millaisia edellytyksiä juhlavuoden toimintamalli antoi osallistua juhlavuoteen? Miten juhlavuoteen osallistuttiin? Millaisia vaikutuksia juhlavuodella on ollut osallisuuteen?</p> <p>Tutkimuksen mukaan juhlavuosi loi erilaisia osallistumisen alustoja. Ne kokosivat toimijoita, joilla oli yhteinen tavoite: ottaa osaa Suomi 100 -juhlavuoteen. Juhlavuoden yhdessä-teemaa toteutettiin monialaisen hanketoiminnan sekä laajan yritysyhteistyön kautta. Yksittäiset kansalaiset osallistuivat juhlavuoden toteutukseen yleisönä, juhlavuosituotteiden ja ohjelmasisältöjen kuluttajina sekä myös itse järjestämällä ohjelmaa juhlavuoteen.</p> <p>Juhlavuosi onnistui joukkoistamisen keinoin tukemaan kansalaisten aktiivisuutta ja omaa toimijuutta. Juhlavuoteen osallistujat kokivat osallistumisen tärkeänä, ja juhlavuodella oli ainakin hetkellisiä vaikutuksia osallistumiseen. Lisäksi juhlavuodella vaikuttaa olleen pitkäkestoisempia vaikutuksia vapaaehtoistyön muotoihin erityisesti yritysten yhteiskunnallisen aktivoitumisen myötä tällä alueella. Suomi 100 -juhlavuodelle asetettu päätavoite, yhteenkuuluvuuden tunteen lisääntyminen, jäi monilta osin yksittäisille tapahtumille tyypillisesti hetkelliseksi ja kertaluonteiseksi.</p>			
Kustantaja	Valtioneuvoston kanslia		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Statsrådets kansli		4.12.2020
Författare	Luonila, Mervi; Ruusuvirta, Minna; Renko, Vappu; Ruokolainen, Olli; Toivanen, Mia; Rausmaa, Salla; Haila, Katri; Korhonen, Satu; Hämäläinen, Mirja; Kilpi, Jenni		
Publikationens titel	Effekterna av Finlands 100-årsjubileum: del 2 Tema: Deltagande och delaktighet		
Publikationsseriens namn och nummer	Statsrådets kanslis publikationer 2020:12		
ISBN PDF	978-952-383-053-0	ISSN PDF	2490-1164
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-383-053-0		
Sidantal	65	Språk	finska
Nyckelord	självständighet, jubileumsår, effekter, deltagande, delaktighet, kulturpolitik, crowdsourcing		
Referat <p>Finlands 100-årsjubileum strävade efter delaktiggörande. Målsättningen för jubileumsårets verksamhetsmodell var att erbjuda medborgarna olika möjligheter att delta i det statliga jubileumsåret och uppleva delaktighet. Den här rapporten är fokuserad på att granska jubileumsåret genom deltagandets och delaktighetens synvinklar. Forskningsfrågorna är: Hurdana förutsättningar gav jubileumsårets verksamhetsmodell att delta i jubileumsåret? Hur deltog man i jubileumsåret? Hurdana effekter har jubileumsåret haft på delaktigheten?</p> <p>Enligt granskningen skapade jubileumsåret olika plattformar för deltagande. Plattformarna samlade aktörer som hade ett gemensamt mål: att delta i Finlands 100-årsjubileum. Jubileumsårets tema "Tillsammans" genomfördes genom mångsektoriell projektverksamhet och ett brett företagssamarbete. Enskilda medborgare deltog i genomförandet av jubileumsåret i egenskap av publik, konsumenter av jubileumsårets produkter och programinnehåll samt även genom att själva ordna program under jubileumsåret.</p> <p>Jubileumsåret lyckades stöda medborgarnas aktiva verksamhet och egna aktörskap med hjälp av crowdsourcing. De som deltog i jubileumsåret upplevde att det var viktigt att delta och att jubileumsåret i alla fall hade tillfälliga effekter på delaktigheten. Dessutom verkar jubileumsåret ha haft långsiktigare effekter på olika former av frivilligarbetet speciellt när man ser på företagens samhällseliga aktivitet. Huvudmålsättningen för Finlands 100-årsjubileum, att öka känslan av samhörighet, uppnåddes i många fall endast tillfälligt och upprepades inte vilket är karakteristiskt för</p>			
Förläggare	Statsrådets kansli		
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: vnjulkaisumyynti.fi		

Description sheet

Published by	Prime Minister's Office		4.12.2020
Authors	Luonila, Mervi; Ruusuvirta, Minna; Renko, Vappu; Ruokolainen, Olli; Toivanen, Mia; Rausmaa, Salla; Haila, Katri; Korhonen, Satu; Hämäläinen, Mirja; Kilpi, Jenni		
Title of publication	Impacts of the Finland 100 Anniversary Year: Part 2 Theme: Participation and inclusion		
Series and publication number	Publications of the Prime Minister's Office 2020:12		
ISBN PDF	978-952-383-053-0	ISSN PDF	2490-1164
Website address URL	http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-383-053-0		
Pages	65	Language	Finnish
Keywords	independence, anniversary years, impacts, participation, inclusion, cultural policy, crowdsourcing		
<p>One of the main objectives of the Finland 100 Anniversary year was to promote participation. The operating model aimed to offer citizens different opportunities to participate in the national anniversary and feel included. In this report we focus on examining the anniversary year from the perspectives of participation and inclusion, through the following questions: What kind of conditions did the operating model produce for participation in the anniversary? How did people participate in the anniversary? What kind of impacts has the anniversary had on inclusion?</p> <p>Based on the research the anniversary year created various platforms for participation. These brought together actors with a common goal: to take part in the Finland 100 anniversary year. The theme of Finland 100, together, was realized in practice through numerous multi-disciplinary projects and extensive cooperation with the business sector. Private citizens took part in the realization of the anniversary as audiences, consumers of anniversary products and programme contents and by producing contents to the anniversary programme.</p> <p>The anniversary succeeded at supporting, through crowdsourcing, the active role of citizens and their agency. The participants saw the participation as something important and the anniversary year appears to have had long-lasting impacts on the forms of voluntary work, especially because businesses became socially activated on the issue. The main goal set for the Finland 100 anniversary year, to strengthen a sense of togetherness in Finnish society, turned out in many respects to be of temporary and one-off nature, as is typical with isolated events.</p>			
Publisher	Prime Minister's Office		
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: vnjulkaisumyynti.fi		

Sisältö

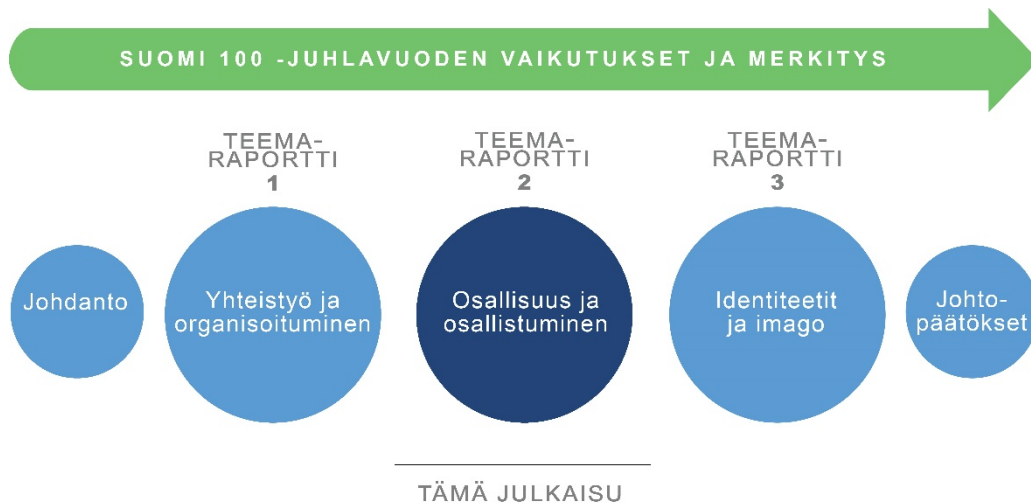
1	Johdanto: teemaraportin lähtökohdat.....	9
1.1	Tutkimuskysymykset ja raportin rakenne	11
1.2	Aineistot ja menetelmät.....	11
1.3	Osallistumisen ja osallisuuden käsitteet tässä tutkimuksessa	13
2	Suomi 100 -juhlavuoden toimintamalli: oikeus osallistua	17
2.1	Tavoitteena kutsuva, avoin ja osallistava toiminta-alusta	17
2.2	Ohjelmahankkeet osallistumisen mahdollistajina	20
2.2.1	Ohjelmahankkeiden ja rahoituksen alueellinen jakautuminen	20
2.2.2	Ohjelmahankkeiden tavoitteet ja sisältöjen avoimuus	24
2.3	Avoimen hankehaun haasteet	27
3	Osallistuminen juhlavuoteen	28
3.1	Juhlavuoden osallistumisen alustoja	28
3.1.1	Kansalaisyhteiskunta juhlavuoden toteuttajana.....	28
3.1.2	Yritykset mukaan.....	32
3.1.3	Vapaaehtoistyö toiminta-alustana.....	34
3.2	Juhlavuoden tapahtumiin ja toteutukseen osallistuminen	36
3.2.1	Osallistumisen eri muodot.....	36
3.2.2	Kenen juhlavuosi?	39
3.2.3	Osallistuminen eri alueilla	44
4	Osallistumisesta osallisuuteen?.....	47
4.1	Juhlavuosi osallisuuden edistäjänä	47
4.2	Osallisuuden kokemus.....	48

5	Osallistuminen ja osallisuus Suomi 100 - juhlavuonna: keskustelu ja johtopäätökset.....	58
6	Kirjallisuus ja lähteet	62

LUKIJALLE

Vuonna 2017 vietettiin Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlaa, josta muodostui suuri ja monimuotoinen valtiollinen tapahtuma: Suomi 100. Tämä raportti käsittelee osallistumista ja osallisuutta Suomi 100 -juhlavuodessa. Raportti on toinen kolmen teemaraportin kokonaisuudessa, joka käsittelee Suomi 100 -juhlavuoden vaikutuksia suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen eri toimijaryhmiin. Raporttikokonaisuuteen kuuluvat myös kaikkia teemaraporteja taustoittava *Johdanto* sekä kaikkien kolmen teemaraportin tulokset kokoava *Johtopäätökset*.

Suomi 100 -tutkimushankkeen raporttikokonaisuus:

1 Johdanto: teemaraportin lähtökohdat

Suomi 100 -juhlavuoden teemana oli yhdessä. Taustalla olivat juhlavuoden tavoitteet: yhteenkuuluvuuden tunteen lisääminen suomalaisessa yhteiskunnassa, Suomen kansainvälisen profiilin vahvistaminen sekä ikimuistaisen juhlavuoden luominen kaikille suomalaisille ja Suomen ystäville (Valtioneuvoston kanslia (VNK) 2018). Pyrkimys oli luoda aikaisempiin maan kansallisiin juhlavuosiin nähden uudenlainen toimintatapa ja korostaa juhlallisuuksien luonnetta ”kaikkien juhlanä, jossa näkyisi laajasti myös kansalaistapahtumia ja kansalaisyhteiskunnan hankkeita” (VNK 2012). Tavoitteena oli siis osallistaa. Tarkoituksena oli noudatella juhlavuoden toiminnassa yhdessä-teeman taustalla vallitsevaa perusajatusta siitä, että suomalaiset tekisivät itsensä näköisen juhlavuoden, jolloin ”jokainen saa osoittaa rakkautensa kotimaalleen omalla tavallaan” (Ruokolainen ym. 2020, 45).

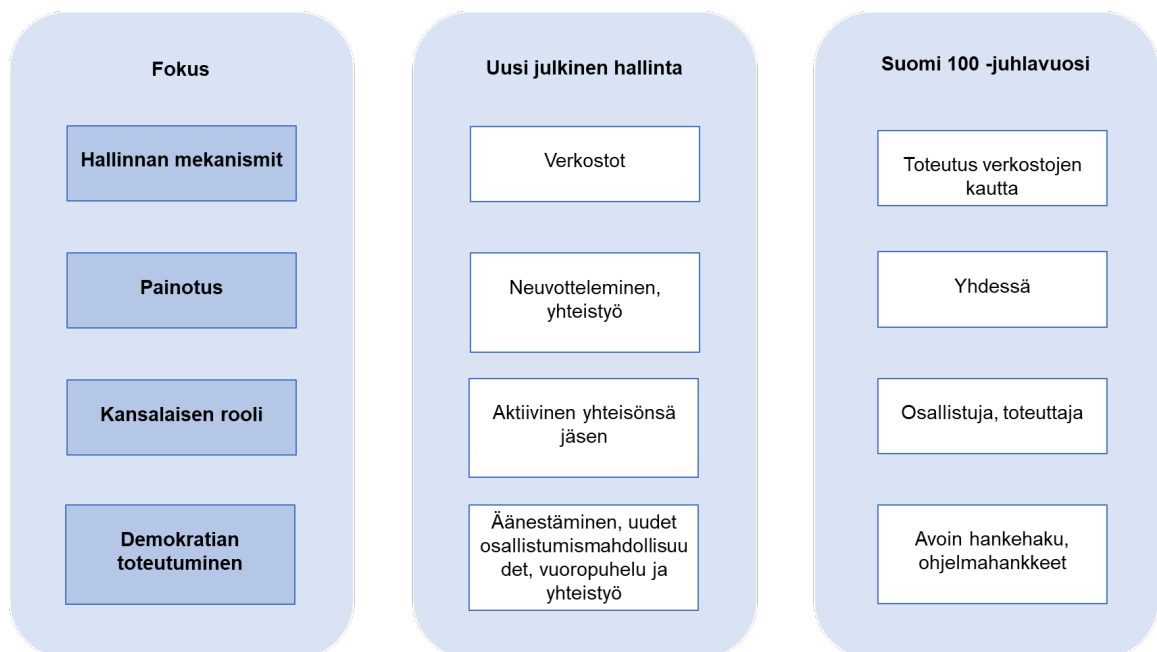
Teema ja tavoitteet kytkeytyivät vankasti laajaan toimijajoukkoon, joka osallistui juhlavuoden suunnitteluun ja toteutukseen. Kuten tämän tutkimuskokonaisuuden ensimmäisessä Teemaraportissa kuvattiin, Suomi 100 -juhlavuoden toiminnan lähtökohta oli avoin hankehaku. (ks. Ruokolainen ym. 2020.) Haun tuloksena juhlavuoden ydin muodostui yli 5 000 ohjelmahankkeesta, joiden kautta juhlavuoteen osallistui laaja joukko toimijoita instituutioista yksittäisiin kansalaisiin. Viralliseen ohjelmaan hyväksytyt hankkeet saivat käyttöönsä juhlavuoden tunnuksen (VNK 2018, 32). Hyväksymisen edellytyksiin kuului, että hanke toteuttaa yhdessä-teemaa ”esimerkiksi uudenlaisen yhteistyön, laajan osallistumisen sekä yhdessä tekemisen kautta” (VNK 2018). Hakuilmoituksen mukaan: ”Hanke voi vahvistaa yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä yhdistää kokemuksena monia erilaisia kohderyhmiä. Myös hankkeen sisältö voi kuvastaa yhdessä-teemaa. Hanke ei voi olla poissulkeva tai syrjivä” (VNK 2018).

Juhlavuosi oli ennalta suunniteltu ja tiettyä tarkoitusta varten tuotettu väliaikainen kokonaisuus, jonka organisointi oli lähtöisin sen idean omistajasta: juhlavuoden sihteeristöstä (Ruokolainen ym. 2020). Idean omistaja oli toimintaa mahdollistava taho, joka asetti tavoitteet ja pyrki tarjoamaan aktiivisille kansalaisille uudenlaisen tavan osallistua kansallisen juhlavuoden juhlintaan (vrt. Isola ym. 2017). Pyrkimys oli edistää osallistumista ja osallisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa (kts. VNK 2015a; myös VNK 2011).

Suomi 100 -juhlavuosi näyttäytyi organisoitumisen tavoiltaan sateenvarjomaisena, verkostoissa tapahtuvana prosessina, johon erilaisia toimijoita – kansalaisia sekä yhteisöjä – haastettiin liittymään omista lähtökohdistaan tavoitteena saavuttaa yhteinen päämäärä: 100-vuotiaan itsenäisen Suomen juhlinta (Ruokolainen ym. 2020).

Juhlavuoden rakentuminen, toimintatapa ja johtamisjärjestelmä heijastavat monin tavoin uutta julkista hallintaa (Ruokolainen ym. 2020; vrt. Isola ym. 2017). Sen ominaisuuksiin kuuluvat verkostot hallinnan mekanismeina sekä painotus neuvottelemisessa ja yhteistyössä. Valtion rooli on mahdollistava, monimuotoinen ja monimuotoistava. Keskeistä on kansalaisen rooli aktiivisena yhteisön jäsenenä. (Isola ym. 2017, 21.) Laajempi hallintomentaliteetin muutos heijastuu myös kansalaisten poliittisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen: päätöksentekoa on avattu yhä enemmän kansalaisyhteiskunnan suuntaan (Lindholm 2015, 17). Lindholm (2015, 14) huomioi, että aktiiviseen elämäntapaan, omaehtoiseen toimintaan ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen kannustaminen ovat nyky-yhteiskuntaa kuvaavia yleisiä trendejä. Kansalaisten aktiivisen roolin korostaminen on lisännyt osaltaan tarvetta uudenaikaisille yhteistyön tavoille erilaisten organisaatioiden sekä muiden yhteiskunnallisten toimijoiden välillä (Maunu 2018, 3).

Tässä raportissa tarkastelemme osallistumisen ja osallisuuden rakentumista Suomi 100 -juhlavuodessa uuden julkisen hallinnan viitekehyksessä (Isola ym. 2017, ks. Kuva 1). Keskitymme etenkin tarkastelemaan, miten juhlavuosi mahdollisti osallistumista ja miten juhlavuoteen osallistuttiin.

Kuva 1. Osallistumisen ja osallisuuden rakentuminen uuden julkisen hallinnan ja Suomi 100 -juhlavuoden viitekehyksessä. Mukailten Isola ym. 2012, 21. Ks. myös Osborne 2010.

1.1 Tutkimuskysymykset ja raportin rakenne

Suomi 100 -juhlavuoden raportissa (VNK 2018) juhlavuoden suurimmaksi haasteeksi ja onnistumisen mittariksi määriteltiin yhdessä-teeman lunastaminen ihmisten mie-
lissä. Kyse oli siitä, miten kansalaiset osallistuivat juhlavuoden tekemiseen, ja miten
he sen kokivat. Käsillä olevassa raportissa keskitymme juhlavuoden tarkasteluun
osallistumisen ja *osallisuuden* näkökulmista.

Juhlavuoden taustalla oli kansalaisten aktivoinnin lisäksi ajatus laajemmasta kansa-
laisyhteiskunnan aktivoinnista. Tätä varten luotiin toimintamalli, jonka kautta eri toimi-
jaryhmiä aktivoitiin, osallistettiin ja sitoutettiin juhlavuoden toimintaan. Keskitymme
tässä tutkimuksessa varsinaiseen Suomi 100 -juhlavuoden toimintaan (ks. Ruokolai-
nen ym. 2020, 29) ja lähestymme Suomi 100 -ohjelmaa välineenä, jonka kautta pyrit-
tiin lisäämään osallistumista ja osallisuutta yksilö- ja yhteisötasoilla. Tutkimuksessa
kysymme:

1. Millaisia edellytyksiä juhlavuoden toimintamalli antoi osallistua juhlavuoteen?
2. Miten juhlavuoteen osallistuttiin?
3. Millaisia vaikutuksia juhlavuodella on ollut osallisuuteen?

Tutkimusraportin rakenne on seuraava. Johdannossa esittelemme tutkimuksen lähtö-
kohdat, aineiston ja menetelmät sekä osallistumisen ja osallisuuden käsitteet tässä
tutkimuksessa. Toisessa luvussa analysoimme juhlavuoden toimintamallin luomia
osallistumisen edellytyksiä. Kolmannessa luvussa tarkastelemme, millä tavalla osallis-
tumisen mahdollisuuksia käytettiin eli keitä, missä ja millä tavalla osallistui juhlavuo-
teen – yksin ja yhdessä. Neljännessä luvussa keskustelemme juhlavuoden luomasta
osallisuudesta. Lopuksi esitämme johtopäätökset.

1.2 Aineistot ja menetelmät

Suomi 100 -juhlavuodesta on koottu paljon erityisesti määrällistä aineistoa, jota hyö-
dynsimme ensimmäisessä Teemaraportissa yhteistyön tarkastelussa (Ruokolainen
ym. 2020). Tässä tutkimusraportissa tarkastelemme osin vastaavaa aineistoa osallis-
tumisen ja osallisuuden näkökulmasta. Koska osallistumisen ja yhteistyön teemat kyt-

keytyvät tiiviisti toisiinsa, viittaamme osin myös aiemman raportin analyysiin (ks. Ruokolainen ym. 2020). Lisäksi hyödynnämme muuta aiemmin koottua aineistoa sekä tätä tutkimusraporttia varten koottua uutta aineistoa¹.

Raportin aiemmin kerätyn aineiston muodostavat:

- Tutkimushanketta varten saadut, juhluvuotta koskevat raportointiaineistot, kuten juhluvuoden ohjelmahankkeita koskevat hanketiedot ja -listaukset.
- Juhluvuoden ohjelmahankkeiden loppukyselyn vastaukset (n = 1 271).
- Juhluvuoden sidosryhmähaastattelut (n = 84). (Jatkossa *sidosryhmäaineisto*).
- Tilastokeskuksen toteuttama Suomi 100 -kansalaisbarometri vuosina 2015–2018².

Juhluvuoden ohjelmahankkeita koskeva aineisto avaa näkökulmia hanketoimijoiden rooliin juhluvuoden toteutuksessa. Lisäksi ohjelmahankkeaineiston sekä uutena tässä tutkimuksessa tarkasteltavan Tilastokeskuksen Suomi 100 -kansalaisbarometriaineiston kautta saadaan tietoa kansalaisten osallistumisesta hankkeiden toimintaan ja hankkeiden järjestämään juhluvuosiohjelmaan.

Raporttia varten kerätyn uuden aineiston muodostavat:

- Suomi 100 -juhluvuoden keskeisten, suunnittelu- ja johtotehtävissä toimineiden henkilöiden haastattelut (n = 14). (Jatkossa *ydintoimijahaastattelut*).
- Juhluvuoden aluekoordinaattoreiden haastattelut (n = 21). (Jatkossa *aluekoordinaattorihaastattelut*).
- Aluetoimijoille suunnattu kysely (n=48). (Jatkossa *aluetoimijakysely*)
- Eri puolella Suomea järjestetyissä aluetyöpajoissa muodostunut aineisto (5 työpajaa/yhteensä 43 osallistujaa). (Jatkossa *aluetyöpaja-aineisto*).
- Kansalaiskysely (n = 1002). Kansalaiskysely toteutettiin sähköisenä kyselynä paneelivastaajille. Paneeliin kuului 15-87 -vuotiaita vastaajia ympäri Suomen. Kansalaiskysely toteutettiin lokakuun alussa 2020. (Jatkossa *kansalaiskysely*).

Aikaisemmin kerättyjä, juhluvuoden rahoitusta ja osallistujia koskevia tilasto- ja kyselyaineistoja analysoidaan kuvailevan tilastollisen tarkastelun kautta. Tavoitteena on

¹ Laajempi, koko tutkimushanketta koskeva aineistokuvaus löytyy juhluvuotta käsittelevän teemaraaporttisarjan johdanto-osion liitteistä 1-5 (Ruokolainen ym. 2020, 85–94).

² Suomi 100 -kansalaisbarometritutkimus toteutettiin Tilastokeskuksen kuluttajabarometrin yhteydessä. Tutkimuksessa toteutettiin yhteensä kuusi kyselyä vuosina 2015–2018. Tässä tutkimuksessa on hyödynnetty kahden juhluvuoden jälkeen 02/2018 (n=1093) ja 03/2018 (n=1110) toteutettujen kyselyiden tuloksia. Tutkimusta varten on haastateltu 15–84-vuotiaita Suomessa asuvia henkilöitä. Tutkimustulokset on suhteutettu vastaamaan koko väestöä. (Ks. https://www.stat.fi/til/kbar/2018/10/kbar_2018_10_2018-10-29_tie_001_fi.html.)

yhdistää ja tarkastella olemassa olevaa aineistoa uudesta näkökulmasta aikaisempiin Suomi 100 -juhlavuotta käsitteleviin raportointeihin nähden (ks. esim. VNK 2018; Koponen & Vahlo 2018). Aikaisemmin kerättyjä sekä tässä tutkimushankkeessa uutena koottuja haastatteluaineistoja sekä aluetyöpaja-aineistoja analysoidaan sisällön analyysin keinoin teemoittelemalla tutkimuskysymysten pohjalta.

1.3 Osallistumisen ja osallisuuden käsitteet tässä tutkimuksessa

Osallistuminen, osallisuus ja osallistumattomuus

Osallistuminen ja osallisuus ovat toisiinsa kiinteästi kytkeytyviä käsitteitä. Virolaisen (2015a, 101) mukaan osallistumisen ja osallisuuden käsitteitä ilmentää monimerkityksellisyys: rajanveto erilaisten käsitteiden ja määrittelyjen välillä ei ole mutkatonta.

Yksilön toiminta on osallistumisen lähtökohta, mutta yhtä keskeisiä ovat osallistumisen mahdollistavat yhteiskunnalliset mekanismit, jotka liittyvät valtaan ja vallankäyttöön (Kangas ym. 2014, 50). Kangas ja kollegat (2014) nojaavat käsitteiden määrittelyssä Viirikorpeen (1993), jonka mukaan osallistuminen on ”mukanaoloa usein toisten määrittelemässä tilanteessa ilman omakohtaista panosta asiaan ja osallisuus oma-kohtaisesta sitoutumisesta nousevaa vaikuttamista asioiden kulkuun sekä vastuun ottamista seurauksista. Osallisuus perustuu asiassa mukana olevien tietämiseen, sitoutuvaan vastuunottoon sekä vaikutusvaltaan.” (Kangas ym. 2014 mukaan Viirikorpi 1993, 22–24.) Kun tarkastelulähtökohtaa käännetään, voidaan puhua asiakkaan osallistamisesta eli menettelytavoista tai toimintamalleista, joilla ylhäältä annetaan edellytyksiä osallistumiselle (Kangas ym. 2014, 50 mukaan Niiranen 1997, 187).

Osallistuminen viittaa yleiseen kansalaisosallistumiseen (esimerkiksi yhdistystoiminnassa) tai yksittäisten palvelunkäyttäjien tai asiakkaiden osallistumiseen palveluprosesseissa. Siisiäinen (2010) kuvaa osallistumismuotoja moninaisena kokonaisuutena käsittäen talkoot, internet-toimintojen erilaiset muodot, kulutusboikotit, kansalaisaloitteet, vaalit, yhteiskunnalliset liikkeet tai yhdistys- ja järjestötoiminnan. Osallistuminen esimerkiksi vaaleihin ja asiakasraateihin on välillisen vaikuttamisen muoto. Nykyisin osallistumiskanavana on usein sosiaalinen media. (Matthies 2013, 12; Virolainen 2015b, 12.)

Osallistuminen on väylä osallisuuteen. Siinä missä osallistuminen on toiminnallinen käsite, osallisuus on vahvasti kokemuksellista ja jaettavaa. Osallisuus kattaa osallistumi-

sen, mutta merkitsee laajemmin yhteisöön kuulumista, siinä toimimista sekä kokemusta omasta merkityksestä yhteisön jäsenenä (Kiilakoski ym. 2012, 252; Mykrä 2014, 87; Virolainen 2015a). Vaikka osallisuuden ilmenemistä ja laajuutta eivät osoita vain osallistumisen muodot tai toiminnalliset käytännöt (Anttiroiko 2003, 16; Virolainen 2015b, 18), osallisuus edellyttää mahdollisuuksia osallistua itselle tärkeään ja mielekkääseen toimintaan (Karttunen ym. 2020).

Osallisuus syntyy vuorovaikutussuhteessa, jossa merkityksellisyyden kokemukset ja usko omaan toimijuuteen kasvavat ja kehittyvät (Isola ym. 2017, 19). Osallisuus ilmenee Isolan ja kumppaneiden mukaan

”1) päätösvalta omassa elämässä, mahdollisuutena säädellä olemisiaan ja tekemisiään sekä ymmärrettävänä, hallittavana ja ennakoitavana toimintaympäristönä; 2) vaikuttamisen prosesseissa, joissa pystyy vaikuttamaan itsen ulkopuolelle esimerkiksi ryhmissä, palveluissa, asuinympäristössä tai laajemmin yhteiskunnassa; 3) paikallisesti, kun pystyy panostamaan yhteiseen hyvään, osallistumaan merkityksellisyyden luomiseen ja kokemiseen sekä liittymään vastavuoroisiin sosiaalisiin suhteisiin” (mt., 5).

Osallisuudesta voidaan erottaa sosiaalinen ja yhteiskunnallinen ulottuvuus. Sosiaalinen ulottuvuus kuvaa osallisuutta yksilön kokemuksena esimerkiksi vaikutusmahdollisuuksista ja merkityksellisyydestä yhteisön jäsenenä eli valtaistumisena tai voimaantumisenä, joka toimii syrjäytymisen vastavoimana. Yhteiskunnallinen ulottuvuus taas kuvaa mahdollisuuksien ja oikeuksien toteutumista sekä kansalaisten osallistumista toimintojen yhteisölähtöiseen kehittämiseen ja niistä päättämiseen (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) 2020; ks. myös Virolainen 2015b, 96–97.)

Skaala toiminnan kohteesta aktiiviseen tekijään näkyy myös osallistumistutkimuksen piirissä tunnetussa Sherry Arnsteinin (1969) osallistumisasteikossa, joka kuvaa yksilöiden asemaa palveluiden käyttäjinä ja kehittäjinä. Asteikko kuvataan tikapuumallina, jossa on kahdeksan puolaa ja kolme tasoa. Alin taso on osallistumattomuus (nonparticipation), joka kattaa kaksi tikapuun puolaa (manipulaatio, terapia). Tällä tasolla ei Arnsteinin mukaan ole tarkoitus mahdollistaa yksilöiden aitoa osallistumista, vaan vaikuttaa ja ohjata heidän toimintaansa. Toisen tason muodostavat tiedonsaanti, konsultaatio ja yhteissuunnittelu. Nämä kuvaavat tokenismia eli näennäistä huomioimista. Yksilöille annetaan neuvoa-antava rooli, mutta heillä ei ole mahdollisuutta tehdä lopullisia päätöksiä. Viimeiselle tasolle sijoittuvat kumppanuus, delegoitu toimivalta sekä kansalaishallinta tai valvonta. Nämä mahdollistavat Arnsteinin mukaan kansalaisten itsenäisen toimivallan (citizen power). (Arnstein 1969, 217; vrt. myös Virolainen 2015b, 23.) Eri tasot kytkeytyvät Isinin (2009) ajatukseen kansalaisuudesta (citizenship) toisaalta asemana ja käytäntöinä (kansalainen objektina), toisaalta taas aktiivisina tekoina (kansalainen subjektina), jolloin kansalaiset kiertävät tai syrjäyttävät

heille annetut suhteellisen rajalliset vaikutusmahdollisuudet ja määrittelevät esimerkiksi keskustelun aiheet ja keskustelemisen tavan omista lähtökohdistaan ja tavoitteistaan käsin. (Bäcklund ym. 2014, 315; ks. myös Aberbach & Christensen 2005, 241–243.).

Osallistuminen siis sisältää implisiittisesti eli kätkeytyä ajatuksen osallistumattomuudesta (ks. Virolainen 2015b, 17; Arnstein 1969). Osallistumattomuus koetaan usein ongelmaksi, johon täytyy pyrkiä puuttumaan esimerkiksi erilaisin politiikkatoimin (esim. Bäcklund ym. 2014). On kuitenkin tärkeä huomata, että osallistumisen edistäminen ja tarkastelu kohdentuu usein melko kapeasti rajattuihin toimintoihin, esimerkiksi osallistumiseen kulttuuritapahtumiin³. Ihmiset voivat kuitenkin olla hyvin aktiivisia joillain muilla elämänalueilla, vaikka eivät osallistuisi tarkastelun kohteena oleviin toimintoihin. Osallistumisen tarkastelussa on kysymys aina myös vallasta ja siitä, kuka määrittelee toivottavat osallistumisen muodot ja tarkastelun kohteet. (Ks. esim. Hirviljäs ym. 2020; Heikkilä 2016.) Osallistumattomuus voidaan tulkita myös jopa käänteisesti osana omaehtoista ”osallisuuden kulttuuria”⁴ (ks. esim. Virolainen 2015b).

Osallistuminen ja osallisuus Suomi 100 -juhlavuodessa

Tässä tutkimuksessa Suomi 100 -juhlavuotta lähestytään osallistumista ja osallisuutta mahdollistavana mekanismina (Ruokolainen ym. 2020), jonka kautta kansalaisille ja kansalaisten yhteenliittymille kuten yhdistyksille ja työryhmille luotiin edellytyksiä osallistua omalla toiminnallaan juhlavuoden sisältöjen suunnitteluun ja toteutukseen. Analysoimme osallistumista ja osallisuutta juhlavuoteen jakamalla ne kolmeen tasoon: oikeuteen osallistua, osallistumiseen ja osallisuuteen (Kuva 2; vrt. Virolainen 2015a, 97). Tasojen erot eivät ole selkeitä, vaan ne limittyvät toisiinsa.

Oikeus osallistua liittyy osallistumisen puitteisiin. Kyse on siitä, millaisia edellytyksiä juhlavuoden toimintamalli antoi juhlavuoteen osallistumiselle. Tätä kuvaavat esimerkiksi ovat juhlavuositoinnin alueellinen kattavuus ja avoimuus.

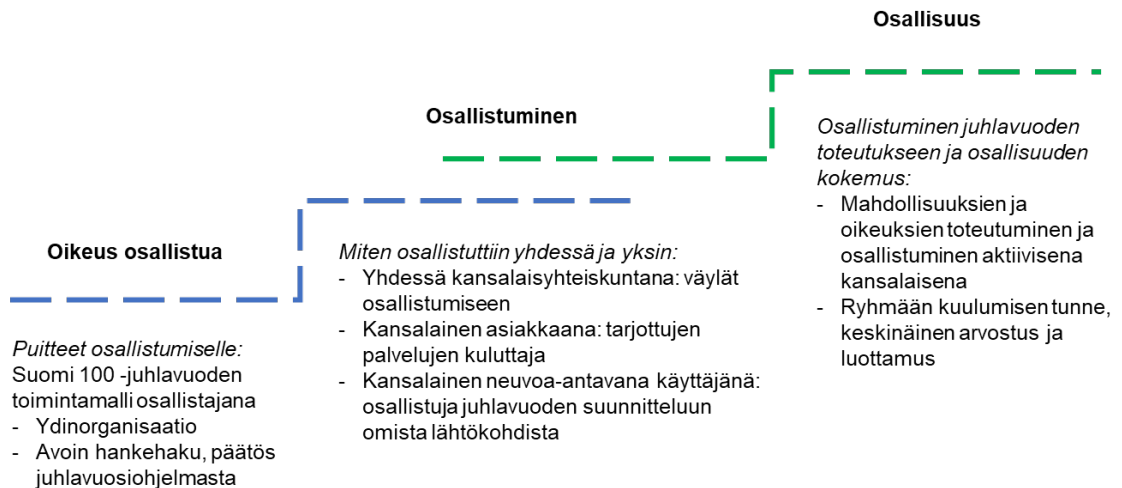
Osallistuminen liittyy siihen, miten juhlavuoteen käytännössä osallistuttiin eli miten osallistumisen edellytyksiä käytettiin. Tästä näkökulmasta kyse on siitä, millä tavalla kansalaiset osallistuivat: tietyn tapahtuman yleisönä, juhlavuosituotteiden kuluttajina

³ Osallistumattomuuden kulttuuriosallistumisen kehityksessä on havaittu voivan vaikuttaa tietämättömyys, välipitämättömyys tai reaktio vähäisiin toiminnan mahdollisuuksiin. Muita tekijöitä voivat olla valinnanvaikeus vaihtoehtojen runsauden vuoksi tai vastustus kulttuuripoliittisia instituutioita kohtaan (Virolainen 2015b, 17; ks. myös Heikkilä 2016).

⁴ Omaehtoinen tuottaminen sekä oman ajattelun ja ilmaisun ilmentäminen (osallisuuden kulttuuri) ovat voimakkaasti astumassa perinteisemmän kulttuurissa olemisen ja elämisen rinnalle. Esimerkiksi Virolaisen mukaan osallisuuden kulttuurissa kynnys esimerkiksi omaehtoiseen kansalaisvaikuttamiseen on matala, ja yhteisön jäsenet tuntevat olevansa tärkeitä tekijöitä yhteisössään. Osallistuva kulttuuri tapahtuu institutionaalisten rakenteiden ulkopuolella. (Virolainen 2015b, 25.)

tai omaehtoisesti esimerkiksi tuottamalla sisältöjä juhluvuoteen. Osallistumisessa on tässä kyse siitä, miten kansalaiset pystyivät määrittelemään itse juhluvuoden muotoa ja sisältöä hallinnon tarjoamista osallistumisen mahdollisuuksista käsin (Bäcklund ym. 2017). Osallistujina tarkastellaan yksittäisiä kansalaisia sekä yhteisöjä kansalaisten yhteenliittyminä.

Osallisuutta kuvaavat tässä kaksi ulottuvuutta. Toisaalta kyse on kansalaisten osallistumisesta juhluvuositoiminnan kehittämiseen ja toteuttamiseen yksilönä ja yhteisöjen osana (yhteiskunnallinen). Kyse on järjestelmän tasolla siitä, miten juhluvuosi onnistui edistämään osallisuutta (ks. THL 2020). Toisaalta kyse on toiminnan tuloksena mahdollisesti syntyneestä osallisuuden ja merkityksellisyyden kokemuksesta (sosiaalinen).

Kuva 2. Osallistumisen ja osallisuuden tarkastelu.

2 Suomi 100 -juhlavuoden toimintamalli: oikeus osallistua

Tässä luvussa tarkastelemme millaisia osallistumisen edellytyksiä Suomi 100 -juhlavuoden toimintamalli loi. Kun aikaisempien juhlavuosien suunnittelussa ja toteutuksessa oli vahvasti luotettu asiantuntijaryhmiin ja toimikuntiin, Suomi 100 -juhlavuoden toteutuksessa haluttiin nojata entistä enemmän kansalaisten aktiivisuuteen (VNK 2018)⁵. Juhlavuoden hallituksen tehtäviin kuului ”suunnitella, synnyttää ja yhteen sovittaa juhlavuoden tapahtumat, hankkeet ja järjestelyt kansallisella tasolla siten, että ne luovat juhlavuodesta mukaansatempaavan, kiinnostavan ja osallistavan” (VNK 2013).

2.1 Tavoitteena kutsuva, avoin ja osallistava toiminta-alusta

Suomi 100 -juhlavuoden toimintatavan lähtökohtana oli olla luokseen kutsuva ja avoin. Periaatetta perusteltiin juhlavuoden tarkoituksella, joka nojasi ajatukseen demokratian ja kansanvallan juhlasta. Juhlavuoden ydintoimijoiden haastatteluissa toimintavan lähtökohdaksi kiteytettiin verkostomainen toiminta.

”Meidän tehtävänä on rakentaa ja johtaa verkostoa, eli punoa sitä verkostoa ja antaa syöte sille verkostolle toimia.” (Ydintoimijahaastattelut)

Juhlavuoden toimintamalliin kuului, että Suomi 100-hankeorganisaatio, maakunnat sekä suurimmat kaupungit toimivat sisältötuotannon välittäjäorganisaatioina. Ne suunnasivat toimintaa nimeten tavoitteita ja teemoja sekä jakamalla rahoitusta osalle toimijoista. Alue- ja paikallistasolla keskeisiä koordinoinnista vastanneita toimijoita olivat maakuntien liitot (19) ja kuuden suurimman kaupungin aluekoordinaattorit, jotka muodostivat juhlavuoden alueverkoston ja toimivat Suomi 100 -sihteeristön edustajina alu-

⁵ Suomen valtiollisen itsenäisyyden juhlavuosien keskeisiä ominaisuuksia vertaileva yhteenveto löytyy tutkimuskokonaisuuden ensimmäisestä teemaraportista (ks. Ruokolainen ym. 2020, 95–97).

eilla (Ruokolainen ym. 2020, 42). Alueverkosto toimi kuntien tukena ja niiden keskeistä toimintaa oli erityisesti yhteistyöverkostojen hallinta ja viestintä. (VNK 2018, 25.)

Toimintamallin tausta-ajatus viestittiin ulospäin etenkin hankkeen alkuvaiheessa, jolloin tulevaan juhluvuoteen kohdistui erilaisia ennakkokäsityksiä. Suomi 100 -juhlavuoden toteutusta kehysti monin tavoin vaikea yhteiskunnallinen tilanne. Talous taantui ja yhteiskunnallinen keskustelu kärjistyi voimakkaasti kasvaneen maahanmuuton seurauksena. Kiivaita keskustelun aiheita olivat Suomen kansallissymbolien käyttö ja samaan aikaan näkemykset itsenäisyyden juhlinnan merkityksestä ja tarkoituksesta olivat ristiriitaisia (ks. esim. VNK 2018). Tässä kontekstissa verkostojen ja kansalaisten aktiivisen osallistumisen korostaminen nosti esiin myös ristiriitaisia näkemyksiä ja kokemuksia osallistumisesta ja osallisuudesta Suomi 100 -juhlavuoteen. Tässä yhteydessä haluttiin osoittaa, että ”juhlavuosi ei ole kenenkään ’oma’ vaan kaikkien yhteinen”. (VNK 2018, 10.) Tavoitteeksi asetettiin, että ”kaikki voivat osallistua.” (Ydintoimijahaastattelut) ja että kansalaiset voivat entistä vahvemmin tehdä itse näköisensä juhlan aikaisemmista valtiollisista juhluvuosista poiketen (ks. Ruokolainen ym. 2020, 95–97).

Näistä lähtökohdista juhluvuoden toteutuksen keskeinen väline oli kaikille avoin hankehaku. Suomi 100 -juhlavuoden raportin (VNK 2018, 13) mukaan ”valmistelun lähtökohtana oli koota vuoden mittainen Suomi 100 -ohjelma itsenäisistä, erilaisten toimijoiden toteuttamista hankkeista, jotka saattoivat olla esimerkiksi tapahtumia, tilaisuuksia, näyttelyitä, teoksia, kehitysprojekteja tai kampanjoita miltä tahansa yhteiskunnan alalta”. Hankehakuun ilmoitettavana ohjelman tuli arviointikriteerien mukaan ”korostaa yhteistyötä ja osallisuutta sekä vahvistaa suomalaisten yhteenkuuluvuuden tunnetta” (mt.). Hankehaku toteutettiin suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi, ja se avattiin verkossa vappuaattona 2015 (VNK 2018). Hankehakemukset käsitteli juhluvuoden sihteeristö, ja päätökset hankkeiden hyväksymisestä osaksi juhluvuoden ohjelmaa teki valtioneuvoston kanslian alivaltiosihteeri juhluvuoden pääsihteerin esityksestä⁶. Hakemuksia kertyi lokakuun loppuun 2017 mennessä 6 612. Hakemuksista viisi prosenttia oli ruotsinkielisiä ja neljä prosenttia englanninkielisiä. (VNK 2018.)

Hankehakemusten perustella mukaan hyväksyttiin yli 5000 hanketta. Hankkeen hyväksyminen osaksi juhluvuoden toimintaa merkitsi, että hanke sai käyttöönsä juhluvuoden tunnuksen ja tuli osaksi virallista Suomi 100 -ohjelmaa (VNK 2018; Ruokolainen ym. 2020). Kuten ensimmäisessä Teemaraportissa kuvataan, juhluvuoden tekijät eli sisältötuotantoon osallistuvat edustivat niin yhteiskunnan eri sektoreita kuin yksittäisiä kansalaisia. Noin puolessa ohjelmahankkeissa ja valtionavustusta saaneissa

⁶ Hankehaun periaatteet ks. ensimmäinen teemaraportti (Ruokolainen ym. 2020, 44–45)

vastuutahona oli yhdistys, säätiö tai muu kolmannen sektorin toimija. Yksityishenkilöitä tai työryhmiä oli viidennes (20 %) hankkeiden toteuttajista ja julkisen sektorin toimijoita 18 prosenttia. Yritysten tai elinkeinonharjoittajien osuus oli pienin (11 %). (Ruokolainen ym. 2020, 46.)

Avoimen hankehaun perusteella muodostunutta hankkeiden kokonaisuutta täydennettiin vielä hieman ennen juhlavuotta kahdella samanaikaisella teemahaulla hankkeille, joiden toivottiin korostavan kansainvälisyyttä sekä Suomen tulevaisuutta ja yhteiskunnallisuutta (Vnk 2018, 15). Lisäksi juhlavuoden valmistelussa avattiin kaksi hieman erilaista yrityksille tarkoitettua hakuprosessia, jotka kohdistettiin suurille yrityksille ja pienyrityksille (Vnk 2018, 26).

Avoim hankehaku, täydentävä hankehaku ja yrityksille suunnatut hakuprosessit loivat lähtökohdat oikeudelle osallistua Suomi 100 -juhlavuoteen (Ruokolainen ym. 2020, 44). Avoimessa hankehaussa kaikki juhluvuosi ohjelman perusedellytykset⁷ täyttäneet hankkeet liitettiin osaksi juhluvuoden ohjelmakokonaisuutta (Vnk 2018).

Yhdessä-teemaa oli taustafilosofian lisäksi siis myös toimintapa. Tavoitteena oli luoda alusta kansalaisilta ja kansalaisyhteiskunnasta lähtöisin olevalle sisällöntuotannolle pohdittu perusajatuksen ja rungon ympärille (ks. Ruokolainen ym. 2020). Juhlavuoden tuotannossa haluttiin nojata suomalaiseen yhteiskuntaan niin, ettei ”valtio neuvoston kanslia tai juhluvuosiorganisaatio määrittää, minkälainen siitä juhluvuodesta sisällöllisesti tulee.” (Ydintoimijahaastattelut). Toisaalta on huomioitava, että vaikka tarkoituksena oli antaa mahdollisuuksia kansalaisille ilmaista itseään ja siten luoda ”kuva 100-vuotiaasta Suomesta, itsenäisestä Suomesta” (ydintoimijahaastattelut), toimintaa ohjasivat myös pohdinnat valtiollisten instituutioiden roolista sisällöntuotannossa sekä siitä, mitä on juhluvuoden ”valtiollisuus”. Kyse oli rajanvedosta toisaalta Suomi 100 -juhlavuoden organisaation oman aktiivisen roolin ja toisaalta kansalaisyhteiskunnan ja muiden toimijoiden aktiivisen roolin välillä.

”mitä me ikään kuin valtiovalan edustajina siellä Suomi 100:ssa itse tuotamme ja minkä kaiken me annamme vain alustaksi.” (Ydintoimijahaastattelut)

⁷ Hankkeen tuli olla erityisesti itsenäisyyden juhluvuotta juhlistava, hankkeen tuli toteuttaa yhdessä-teemaa, hankkeen tuli toteuttaa jotakin kolmesta ajallisesta painopistealueesta: Suomen 100 vuotta, Suomi nyt tai Suomen tulevaisuus, hankkeen tuli toteutua pääasiassa vuonna 2017, hankkeen tuli olla hyvien tapojen ja lakien mukainen, hankkeen keskeinen sisältö ei voinut olla tuotteen tai palvelun myynti. (Vnk 2015b, 5.)

2.2 Ohjelmahankkeet osallistumisen mahdollistajina

Ohjelmahankkeet loivat Suomi 100 -juhlavuoden toiminnan ytimen ja loivat laajalle joukolle erilaisia edellytyksiä osallistua juhlavuoden toimintaan. Seuraavassa tarkastelemme juhlavuositoinnin ohjelmahankkeiden ja rahoituksen alueellista jakautumista, ohjelmahankkeiden tavoitteita osallistumisen näkökulmasta sekä toiminnan sisältöjen avoimuutta.

2.2.1 Ohjelmahankkeiden ja rahoituksen alueellinen jakautuminen

Kattava alueellinen saatavuus kytkeytyi tiiviisti juhlavuoden tavoitteisiin, joihin kuului ikimuistaisen juhlavuoden luominen kaikille suomalaisille (mm. VNK 2018). Suomi 100 -ohjelmabudjetti jakautui valtionapua saaneisiin ohjelmahankkeisiin (156 hanketta⁸, 6,8 miljoona euroa), maakuntien ja kaupunkien kautta kanavoituun rahoitukseen (2,2 miljoona euroa) sekä muihin ohjelmakuluihin (1,8 miljoonaa euroa).

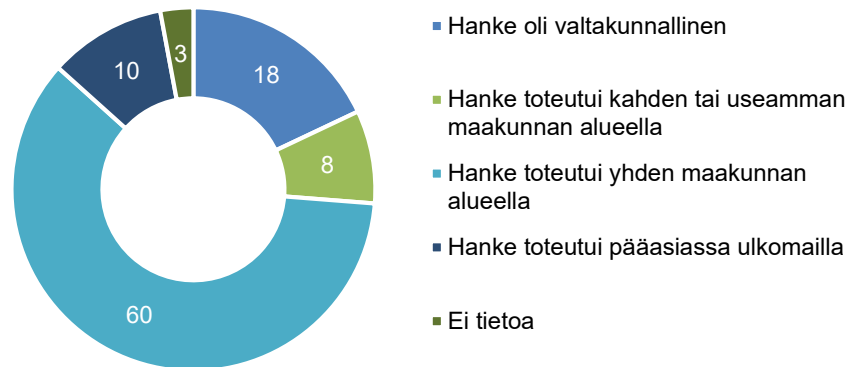
Valtioneuvoston kanslialta valtionavustusta saaneilla 156 ohjelmahankkeella alueellinen kattavuus oli kirjattu jo lähtökohtiin: näillä valtakunnallisella tai kansainvälisellä tasolla toteutetuilla hankkeilla rahoituksen saamisen ehtoihin kuului, että hanke toteutui vähintään kahdessa maakunnassa tai ”oli muuten sisällöltään/merkitykseltään kansallinen tai kansainvälinen” (VNK 2015b, 6), jolla viitattiin hankkeen sisältöihin (ks. VNK 2018, 13). Tällaisia valtionavustusta saaneita hankkeita olivat esimerkiksi DocPoint-elokuvatapahtumat ry:n toteuttama DOKKINO: Yhdessä! -lasten ja nuorten dokumenttielokuvahanke ja ELO Suomalaisen ruokakulttuurin edistämissäätiön Syödään yhdessä -hanke⁹.

Muilta kuin valtionavustusta saaneilta hankkeilta kysyttiin juhlavuoden ohjelmahankkeiden loppukyselyssä niiden keskeistä toteutumisaluetta (alueellinen, valtakunnallinen, pääosin ulkomailla toteutuva) sekä alueellisen vaihtoehdon valinneilta hankkeilta toteutusmaakuntaa tai maakuntia. Loppukyselyyn vastasi 1 124 ei valtionavustusta

⁸ Valtionavustusta saaneista hankkeista loppukyselyyn vastasi 146 hanketta.

⁹ DOKKINO: Yhdessä! -lasten ja nuorten dokumenttielokuvahankkeessa haettiin avoimella haulla innokkaita kouluja osallistumaan 18 maakunnassa järjestettävään dokumenttielokuvan verstaskiertueeseen. Syödään yhdessä-hanke kokosi yhteen 225 toimijaa, jotka sitoutuivat omassa toiminnassaan ja erillisbudjeteillaan edistämään suomalaisten yhdessä syömistä. Juhlavuoden päätapahtuma oli Maailman suurimmat kyläjuhlat, jotka toteutuivat valtakunnallisesti elokuun lopussa 2017.

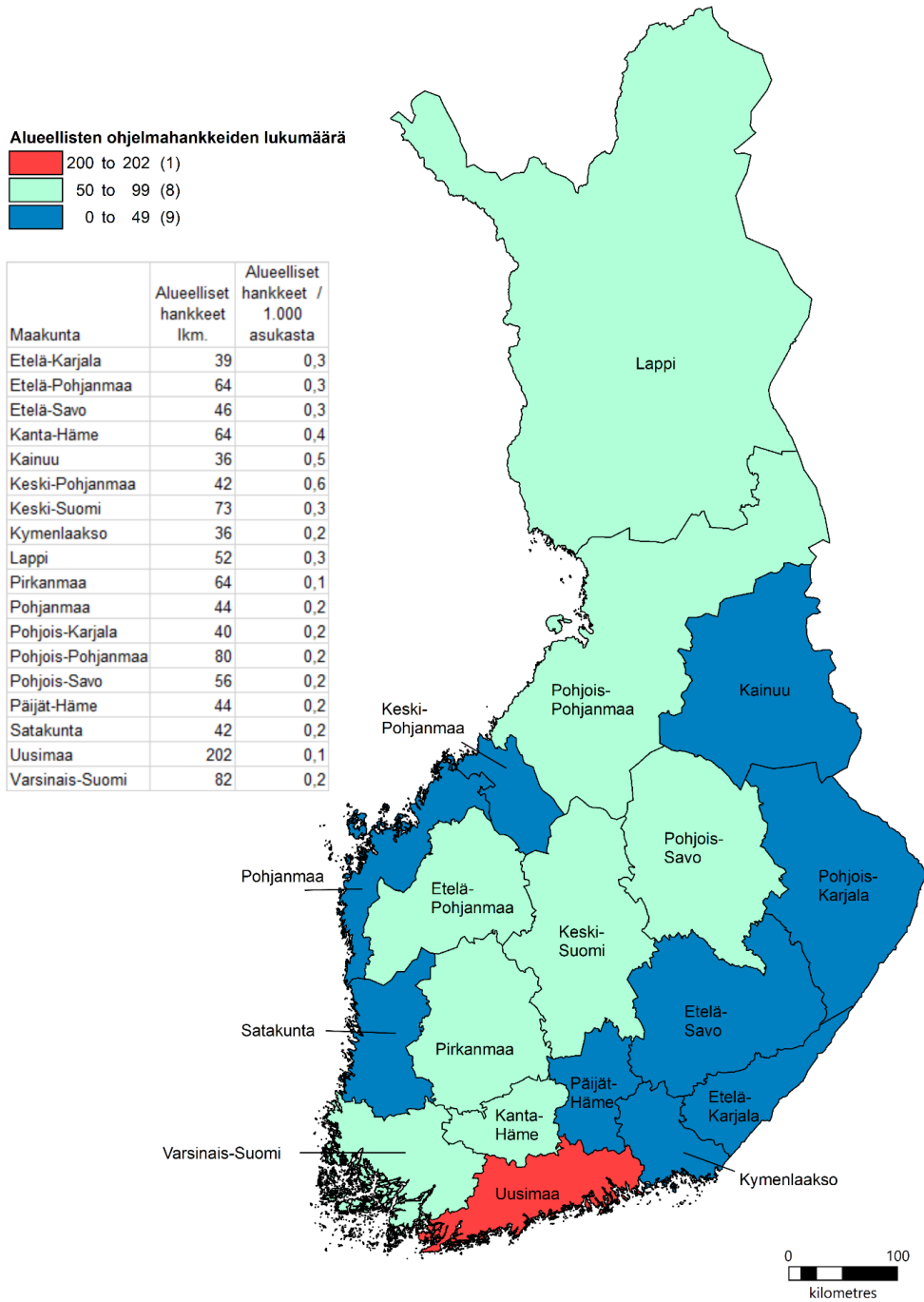
saanutta hanketta, joista valtaosa (69 %) ilmoitti keskeiseksi toteutumisalueekseen alueellisuuden. Näistä hankkeista enemmistö toteutui yhden maakunnan alueella. (Ohjelmakyselyn vastaukset; Kuvio 1.)

Kuvio 1. Ohjelmahankkeiden toteutumisalue (pois lukien valtionavustusta saaneet hankkeet) (n=1 124).

Kuvassa 3 kuvataan alueellisten ohjelmahankkeiden raportoimat toteutusmaakunnat. Mukana ovat sekä yhden että useamman maakunnan alueella toteutuneet hankkeet. Kartta osoittaa, että valtaosa alueellisista hankkeista toteutui Uudellamaalla (202 hanketta), Varsinais-Suomessa (82), Pohjois-Pohjanmaalla (80) ja Keski-Suomessa (73). Näissä maakunnissa sijaitsevat myös useimmat maan asukasluvultaan suurimmat kaupungit (Helsinki, Espoo, Vantaa, Oulu, Turku, Jyväskylä). Vähiten hankkeita toteutui Ahvenanmaalla, jossa toteutettiin juhluvuoden ohjelmahankkeiden loppukyselyn mukaan vain kolme ohjelmahanketta. Jos ohjelmahankkeiden lukumääriä maakunnassa tarkastellaan suhteessa asukasmäärään¹⁰, eniten hankkeita tuhatta asukasta kohden toteutettiin Keski-Pohjanmaalla. Vähiten hankkeita tuhatta asukasta kohden toteutettiin Pirkanmaalla ja Ahvenanmaalla.

¹⁰ Asukasmäärä vuodelta 2017. Ennakkoväkiluku, Tilastokeskus: https://www.stat.fi/til/vamuu/2017/12/vamuu_2017_12_2018-02-15_tau_001_fi.html

Kuva 3. Alueellisten ohjelmahankkeiden toteutusmaakunnat.

Juhlavuoden ohjelmabudjetista kanavoitiin maakunnille ja kaupungeille valtionapua 2,2 miljoonaa euroa maakuntien liittojen ja maan suurimpien kaupunkien muodostaman alueverkoston kautta. Rahoituksella avustettiin 715 alueellista ohjelmahanketta sekä tuettiin alue- ja paikallistason viestintää. (Ruokolainen ym. 2020; VNK 2018).

Alueverkoston kautta kanavoitiin ohjelmahankkeille rahoitusta kaikkiaan 1,7 miljoonaa euroa. Euromääräisesti eniten rahoitusta kanavoitiin Etelä-Pohjanmaan liitolle (180 000 €) ja Uudenmaan liitolle (150 000 €), vähiten taas Kanta-Hämeen liitolle (45 300 €), Kymenlaakson liitolle (46 325 €) sekä Varsinais-Suomen liitolle (52 706 €). Suhteessa maakuntien asukasmäärään rahoitussumma oli suurin Kainuussa (1,2 euroa/asukas) sekä Etelä-Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla (0,9 euroa/asukas). Matalin asukaskohtainen summa oli Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa (0,1 euroa/asukas). (Taulukko 1; VNK 2018, liite 9.)¹¹

Maakunta	Alueverkoston kautta ohjelmahankkeille kanavoitu rahoitus	
	€	€/asukas
Etelä-Karjala	80 600	0,6
Etelä-Pohjanmaa	180 000	0,9
Etelä-Savo	85 900	0,6
Kanta-Häme	45 300	0,3
Kainuu	91 300	1,2
Keski-Pohjanmaa	59 400	0,9
Keski-Suomi	117 500	0,4
Kymenlaakso	46 300	0,3
Lappi	78 900	0,4
Pirkanmaa	78 900	0,2
Pohjanmaa	122 600	0,7
Pohjois-Karjala	90 000	0,6
Pohjois-Pohjanmaa	105 000	0,3
Pohjois-Savo	90 000	0,4
Päijät-Häme	111 300	0,6
Satakunta	70 000	0,3
Uusimaa	150 400	0,1
Varsinais-Suomi	52 700	0,1

Kokonaissummat pyöristetty sadan tarkkuudelle
Taulukko 1. Alueverkoston kautta ohjelmahankkeille kanavoitu rahoitus.

¹¹ Alueverkoston aluetukea käsittelevässä listassa on erikseen myös Oulun kaupungille suunnattu tuki. Tätä tukea ei laskettu tässä mukaan Pohjois-Pohjanmaan liiton summaan.

Kaikki Suomen kunnat ja kaupungit osallistuivat juhlavuoden toteutukseen (VNK 2018, 44). On tärkeää huomioida, että ohjelmahankkeiden lisäksi alueellisesti järjestettiin paljon juhluvuoteen liittyvää toimintaa. Kun hankerahoitusta ei myönnetty kaikille hakijoille, kunnat rahoittivat toimintaa myös itse. Lisäksi aluetyöpaja-aineistojen mukaan toimintaa järjestettiin myös ilman rahoitusta.

Suomi 100 -juhlavuoden raportissa esitetään, että alueverkoston arvion mukaan virallisten ohjelmahankkeiden lisäksi toteutettiin alueellisesti ja paikallisesti tuhansia erilaisia tilaisuuksia ja tapahtumia. Esimerkiksi kaikkia kuntien ”juhlavuositekoja” ei haettu mukaan viralliseen Suomi 100-ohjelmaan johtuen rajallisesta kohderyhmästä tai muusta syystä, jonka vuoksi juhlavuosiohjelmalle määritellyt perusedellytykset eivät täyttyneet. (Ks. VNK 2018, 44.)

2.2.2 Ohjelmahankkeiden tavoitteet ja sisältöjen avoimuus

Yhdessä-teema loi kehyksen hankkeiden valinnalle osaksi Suomi 100 -ohjelmaa. Se heijastui myös ohjelmahankkeiden sisältöihin: ohjelmahankkeiden nimissä ja otsikoineissa korostui avoin kutsu osallistumisen ja yhdessä tekemiseen. Tällaisia hankkeita mm. Koko Suomi tanssii, Syödään yhdessä tai Luomme uutta energiaa yhdessä -hankkeet. Koska juhlavuoden teemana oli yhdessä, osallistuminen ja osallisuus heijastuivat jollakin tapaa kaikkien juhlavuoden hankkeiden toimintaan.

Osa juhlavuoden ohjelmahankkeiden loppukyselyssä kirjasi tavoitteisiinsa erityisesti osallistumiseen ja osallisuuteen liittyviä painotuksia. Näiden ohjelmahankkeiden tavoitteissa mainittiin esimerkiksi keskustelun ja kansalaisosallistumisen edistäminen, osallistumisen lisääminen omalla alueella, yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistaminen sekä osallisuuden luominen kuntalaisten kesken. (Ohjelmakyselyn vastaukset, kysymys 20.)

Aluekoordinaattorit toivat haastatteluissa esiin monissa hankkeissa korostuneen paikallisuuden ja yhteisöllisyyden. Esimerkiksi kotiseutujuhlan tyylisiä kesätapahtumia järjestettiin paljon. Aluetyöpaja-aineistojen mukaan alueilla kiinnitettiin huomiota avoimuuteen esimerkiksi avointen ympäristöjen tai erilaisten osallistavien toimintakonseptien keinoin. Osa tapahtumista järjestettiin ulkona ihmisten arkisissa ympäristöissä. Lisäksi kaikille avoimet tapahtumat kuten kirjastoetkot ennen itsenäisyyspäivää, erilaiset kahvitilaisuudet sekä itsenäisyyspäivän juhlinta tavoittivat myös hyvin kansalaisia. Paikalliset toimijat myös muokkasivat valtakunnallisista tapahtumista paikallisia; esimerkiksi Syödään yhdessä -konseptiin kytkettiin paikallisia erikoisuuksia (ks. VNK 2018; Maunu 2018).

Ohjelmakyselyyn vastanneet 1 271 hanketta järjestivät vastaustensa mukaan kaikkiaan noin 32 000 kaikille avointa yleisötapahtumaa tai -tilaisuutta¹². Näistä valtaosan (61 %) järjestivät yhdistykset, säätiöt tai muut kolmannen sektorin toimijat. Ei-avoimia, esimerkiksi rajatulle kohderyhmälle suunnattuja tilaisuuksia järjestettiin kaikkiaan noin 18 000. Sekä avoimista että ei-avoimista tapahtumista ja tilaisuuksista noin kolmannes oli osallistujille ilmaisia. Ilmaisten tapahtumien ja tilaisuuksien lukumäärä oli noin 17 000. Ilmaisten tapahtumien ja tilaisuuksien järjestäminen oli tyypillistä erityisesti yksityishenkilöille ja työryhmille (75 % tapahtumista) ja julkisen sektorin toimijoille (61 % tapahtumista). Ilmaisten tapahtumien osuus oli matalin (26 %) yritysten tai elinkeinonharjoittajien järjestämissä tapahtumissa ja tilaisuuksissa sekä kolmannen sektorin järjestämissä tilaisuuksissa (30 %). (Taulukko 2.)

Päävastuutaho	Tapahtumat ja tilaisuudet, lkm.	Joista kaikille avoimia, %	Joista osallistujille ilmaisia, %
Yhdistys, säätiö tai muu kolmannen sektorin toimija	33 814	58 %	30 %
Yksityishenkilö tai työryhmä	1 963	67 %	75 %
Julkisen sektorin toimija	5 399	61 %	61 %
Yritys tai elinkeinonharjoittaja	8 520	89 %	26 %
Ei tietoa	189	81 %	52 %
Kaikki	49 885	64 %	34 %

Taulukko 2. Eri tahojen järjestämät tapahtumat ja -tilaisuudet. Lähde: Juhlavuoden ohjelmahankkeiden loppukysely (n=1 271), kysymykset 9.1., 10 ja 11.

Juhlavuoden ohjelmahankkeiden loppukyselyyn vastanneiden alueellisten hankkeiden kautta voidaan hahmottaa sisältöjen avoimuutta alueellisesti¹³. Suhteessa asukaskuun eniten kaikille avoimia yleisötapahtumia tai -tilaisuuksia (maksullisia tai maksuttomia) järjestettiin Kainuussa (5,3 / 1.000 asukasta), Uudellamaalla (4,9) ja Keski-Pohjanmaalla (4,8). (Taulukko 3.)

Ilmaisten osuus kaikista maakunnan tapahtumista ja tilaisuuksista (avoimet ja ei-avoimet) oli korkein Kymenlaaksossa (87 %), Etelä-Karjalassa (83 %), Keski-Pohjanmaalla (80 %) ja Kainuussa (79 %). Matalin ilmaisten tapahtumien ja tilaisuuksien osuus kaikista oli Ahvenanmaalla (20 %) ja Uudellamaalla (26 %). (Taulukko 3.)

¹² Juhlavuoden ohjelmahankkeiden loppukyselyssä ohjelmahankkeilta kysyttiin, kuinka monta kaikille avointa yleisötapahtumaa ja -tilaisuutta sekä rajatulle kohderyhmälle suunnattua ei-avointa tapahtumaa ja tilaisuutta hankkeet järjestivät. Lisäksi kysyttiin, kuinka moni näistä oli osallistujille ilmaisia.

¹³ Tässä tarkastelussa eivät ole mukana loppukyselyyn vastanneista hankkeista valtionavustusta saaneet ohjelmahankkeet, eivätkä ne loppukyselyyn vastanneet hankkeet, joiden keskeinen toteutumisaalue oli valtakunnallinen tai pääosin ulkomailla toteutuva.

Juhlavuoden ohjelmahankkeiden loppukyselyn näkökulmasta juhluvuden ohjelmahankkeiden toteutuksessa – ja siten mahdollisuudessa osallistua hankkeisiin – oli alueellisia eroja. Kainuussa ja Keski-Pohjanmaalla toteutui suhteessa asukasluvuun varsin monta ilmaistapahtumaa, ja kaikista järjestetyistä tapahtumista ja tilaisuuksista suhteellisen moni oli ilmainen. (Taulukko 3.)

Alueelliset ohjelmahankkeet			
Toteutusmaakunta*	Tapahtumat ja tilaisuudet, lkm.	Tapahtumat ja tilaisuudet / 1.000 asukasta	Ilmaiset tapahtumat ja tilaisuudet / 1.000 asukasta
Ahvenanmaa	5	0,2	0,0
Etelä-Karjala	859	6,6	5,5
Etelä-Pohjanmaa	864	4,5	3,2
Etelä-Savo	821	5,6	4,0
Häme	1 384	8,0	5,5
Kainuu	849	11,5	9,0
Keski-Pohjanmaa	566	8,2	6,5
Keski-Suomi	1 563	5,7	3,9
Kymenlaakso	878	5,0	4,3
Lappi	1 082	6,0	4,3
Pirkanmaa	1 279	2,5	1,8
Pohjanmaa	707	3,9	2,2
Pohjois-Karjala	798	4,9	3,7
Pohjois-Pohjanmaa	1 284	3,1	2,4
Pohjois-Savo	618	2,5	1,5
Päijät-Häme	830	4,1	2,0
Satakunta	805	3,7	2,5
Uusimaa	8 991	5,4	1,4
Varsinais-Suomi	1 052	2,2	1,3

* mahdollisuus valita yksi tai useampi maakunta

Taulukko 3. Tapahtumat ja tilaisuudet maakunnittain. Tieto vain alueellisilta hankkeilta, jotka toteutuivat yhdessä tai useammassa maakunnassa (n=772). Lähde: Juhlavuoden ohjelmahankkeiden loppukysely.

2.3 Avoimen hankehaun haasteet

Tutkimusraporttia varten koottu aineisto nostaa esiin toimintamalliin, avoimeen hankehakuun ja ohjelmahankkeisiin liittyviä haasteita. Esimerkiksi juhlavuoden sidosryhmähaastattelut osoittavat etteivät kaikki osallistujat ja halukkaat päässeet mukaan, vaikka alussa tätä korostettiin avoimen hankehaun yhteydessä. Lisäksi osa toimijoista huomasi varsin myöhään mahdollisuuden osallistumiselle.

Vastaavia havaintoja nousi esiin eri puolella Suomea järjestetyissä aluetyöpajoissa kootussa aineistossa. Aluetyöpajoissa juhlavuoteen osallistumisen esteinä nimettiin rahoitushakujen monimutkaisuus ja aikataulu. Samalla koettiin, että juhluvuosiorganisaatio rajasi osallistumisen mahdollisuuksia ja hankehaun arvioitiin karsineen pois osan kiinnostuneita osallistujia, ja näin ollen Suomi 100 -juhlavuoden tunnuksen sai vain osa halukkaista. Aluetyöpajoissa huomioitiin, että vaikka toiminnasta pyrittiin tekemään kaikille saavutettavaa, kaikki väestöryhmät eivät olleet mukana.

Myös rahoitushakujen nähtiin paikoin luoneen epätasa-arvoa osallistumismahdollisuuksissa. Aluetyöpajoissa kootun aineiston näkökulmasta rahoituksen haussa etulyöntiasemassa olivat suuremmat toimijat, jotka jo varhaisessa vaiheessa tiesivät osallistuvansa juhlavuoteen. Aluetyöpajoissa nostettiin esiin, että paitsioon jäivät ne toimijat, jotka alkoivat harkita juhlavuoteen osallistumista vasta lähempänä vuotta, jolloin rahoitushaut olivat jo ohi. Aluetyöpajoissa pohdittiin, että logiikka valtakunnallisten ja alueellisten operaatioiden välisestä suhteesta jäi osin epäselväksi.

Juhlavuoden ydintoimijoiden haastattelussa tunnistettiin samankaltaisia ongelmia. Eräs haastateltu kuvasi ”ohjelmahakujen koukeroiden” sekä käytettävissä olleen rahan niukkuuden suhteessa suuriin tavoitteisiin saattaneen aiheuttaa toimijoille vaikeuksia. Myös aluekoordinaattoreiden haastatteluissa pohdittiin, että eräitä syitä etenkin yksityishenkilöiden matalaan osallistumiseen saattoivat olla hankehaun byrokraattisuus ja monimutkaisuus, jotka saattoivat karkottaa kokemattomia hanketoimijoita. Moni haastateltu aluekoordinaattori näki myös, että tiedonkulku juhluvuosiorganisaatiosta oli tahmeaa, ja esti tiedon jakamista alueilla. Seurauksena oli, että ohjelmahankkeisiin liittyvät päätökset vaikuttivat ajoittain äkkinäisiltä ja prosessin eteneminen, rahoituksen tavoitteet ja jakokanavat olivat paikoin epäselviä niin kansalaisille kuin juhlavuoden koordinaattoreillekin vaikuttaen osallistumisen mahdollisuuksiin.

3 Osallistuminen juhluvuoteen

Suomi 100 -juhluvuoden toimintamallin perusajatuksena oli luoda edellytyksiä osallistumiselle ja sen myötä lisätä yhteenkuuluvuuden tunnetta suomalaisessa yhteiskunnassa. Tässä luvussa analysoimme sitä, miten juhluvuoteen käytännössä osallistuttiin eli miten osallistumisen edellytyksiä käytettiin.

Osallistujina tarkastellaan yksittäisiä kansalaisia sekä yhteisöjä kansalaisten yhteenliittyminä. Ensin kuvataan, millä tapaa ja kenelle toimintamalli loi osallistumisen alustoja esimerkkinä kansalaisten yhteenliittymistä juhluvuoden toteuttajina. Tämän jälkeen tarkastellaan yksittäisten kansalaisten osallistumista juhluvuoden tapahtumiin ja toteutukseen. Tästä näkökulmasta kyse on siitä, millä tavalla kansalaiset osallistuivat tietyn tapahtuman yleisönä, juhluvuosituotteiden ja ohjelmasisältöjä kuluttajina tai omaehtoisesti esimerkiksi tuottamalla sisältöjä juhluvuoteen.

3.1 Juhluvuoden osallistumisen alustoja

3.1.1 Kansalaisyhteiskunta juhluvuoden toteuttajana

Juhluvuoden tuotannollisena lähtökohtana oli luottaa suomalaisen kansalaisyhteiskunnan verkostoissa tapahtuvaan toimintaan (vrt. myös Isola ym. 2017). Tavoitteena oli haastaa monialaisesti kansalaistoimintaa tekevät järjestöt aktivoimaan kansalaisia osallistumaan juhluvuoteen. Juhluvuoden ydintoimijoiden haastatteluissa korostui vankka luottamus organisoituneen kansalaiskentän kiinnostuksesta tempautua mukaan ”koko kansan talkoisiin”. Samaan aikaan ydintoimijoiden haastatteluissa nousi esiin, että kyseessä oli myös riskinotto: Suomi 100 -juhluvuoden toimintamalli edellytti luottamusta siihen, että kansalaisyhteiskunta ottaa juhluvuoden toteutusta omaksi asiakseen.

Kansalaisyhteiskunnan järjestöt ja muut toimijat lähtivät mukaan juhluvuoden toteutukseen. Avoimeen hankehakuun osallistui erityisen aktiivisesti kolmas sektori. Valtionavustusta saaneista hankkeista hieman yli puolet (53 %) edustivat yhdistystä, säätiötä tai muuta kolmannen sektorin toimijaa, ja ohjelmahankkeille tehdyn loppukyselyn mukaan hankkeiden päävastuutaho oli lähes puolessa (48 %) hankkeista yhdistys, säätiö tai muu kolmannen sektorin toimija. Kolmannen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan rooli juhluvuoden toteutuksessa oli siten kiistatta tärkeä. Kansalaisyhteiskunta ja

kolmas sektori toimi niin valtakunnallisesti kuin alueellisesti juhluvuositoinnin priimusmoottorina osallistaen ja kutsumalla osallistumaan tapahtumiin ja tempauksiin yksittäisiä kansalaisia ja yhteisöjä yhteiskunnan eri tasoilta. Taulukossa 4 on esimerkkejä valtakunnallisesti toteutetuista kolmannen sektorin ja laajemmin kansalaisyhteiskunnan toimijoiden hankkeista, joissa painottuu osallistumisen ja osallisuuden näkökulmat¹⁴.

Hanke (toteuttaja)	Kuvaus
Suomen Partiolaiset - Yhdessä Metsään (Suomen Partiolaiset - Finlandscouter ry)	Juhlavuoden aikana tavoitteena on tarjota kaikille Suomessa asuville lapsille ja nuorille metsäkokemus taustasta riippumatta. Toiveena on, että mahdollisimman moni lippukunta järjestää vähintään yhden retken, jolle kutsuu alueeltaan lapsia ja nuoria, joille metsä ei entuudestaan ole tuttu. Suomen Yrittäjät ovat myös mukana tukemassa metsäretkien järjestämisessä omalla Yrittäjän hyvä teko -kampanjallaan.
100 tasa-arvotekoa (Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE & Naisjärjestöjen keskusliitto)	100 tasa-arvotekoa luo hyvinvoivaa ja kestävää Suomea myös seuraavaa sataa vuotta varten. Tasa-arvoteko voi olla esimerkiksi aliedustettuna olevan sukupuolen edustajan valinta luottamustehtävään, palkkojen avoimuuden edistäminen, maahanmuuttajanaisten erityispalvelun järjestäminen tai seksuaalivähemmistöjen aseman kohentaminen. Hankkeen kumppaniverkosto: YLE, Suomen Kuntaliitto, Helsingin kaupunki, Helsingin poliisi, eduskunnan naisverkosto, Vammaisjärjestöjen naisverkosto sekä 25 Naisjärjestöjen Keskusliiton jäsenjärjestöä, ml. Suomen sairaanhoitajaliitto, Monika-Naiset liitto, Naisten Linja Suomessa ja kaikkien eduskuntapuolueiden naisjärjestöt.
Tällainen on Suomi (Kehitysvammaliitto ja Kehitysvammaisten Tuki-liitto)	Selkokielen Vernerin verkko- ja selkokielen Leija-lehti osallistavat suomalaiset kehitysvammaiset nuoret ja aikuiset Suomen 100-vuotisjuhlavuoteen haastamalla heidät kertomaan millainen Suomi on. Kehitysvammaiset voivat osallistua haasteeseen haluamallaan tavalla: valokuvalla, videolla, piirustuksella tai maalauksella, tarinalla, runolla tai verkkokirjalla. Haaste kannustaa osallistumaan yhdessä kaverin tai isomman ryhmän kanssa. Haasteen tuotoksista julkaistaan tietoa Vernerin sivuilla sekä Kehitysvammaliiton ja Kehitysvammaisten Tukiliiton lehdissä ja sosiaalisen median kanavilla.

Taulukko 4. Kolmannen sektorin toimijoiden valtakunnallisia hankkeita.

¹⁴ Suomi 100 -juhlavuoden verkkosivustolla suomifinland100.fi esiteltiin juhlavuoden ohjelmaa omassa laajassa osiossaan. Kaikki ohjelmaan hyväksytyt 5 000 hanketta saivat mahdollisuuden julkaista osiossa tietoa ja kuvia omasta hankkeestaan. Tässä raportissa käytetty aineisto pohjautuu verkkosivuston kuvauksiin, sillä kaikki esitellyt hankkeet eivät ole vastanneet tässä raportissa aineistona hyödynnettyyn ohjelmakyselyyn.

Siinä missä suuret, valtakunnalliset järjestöt toimivat koko Suomessa ja toteuttivat toimia näkyvästi eri kanavissa ”kaikille”, aluekoordinaattorihaastattelujen perusteella alue- ja paikallistasoilla juhluvuoden tuotantoon osallistuvia tyypillisimpiä yhteisöjä olivat alueen järjestöt, seurakunnat, kylä- ja kotiseutuyhdistykset ja kulttuuritoimijat. Aluekoordinaattorit huomioivat, että kolmas sektori korosti toiminnassaan erityisesti paikallisuutta ja järjesti tapahtumia omista lähtökohdistaan. Aluekoordinaattorihaastattelujen mukaan sellaiset toimijat, jotka muutoinkin olivat kokeneita ja tottuneet järjestämään tapahtumia osana omaa toimintaansa ja joilla oli valmiita kontakteja järjestämisen tueksi, aktivoituivat nopeasti myös juhluvuoden toteutukseen. Vaikka valtaosa juhluvuotta toteuttaneista kolmannen sektorin toimijoista oli alueilla maakuntien liitoille en-tuudestaan tuttuja, nousi ohjelman toteutuksessa esiin myös yhteistyön muotoja. Lisäksi aluekoordinaattorihaastatteluissa mainittiin myös uusien toimijoiden osallistuneen maakunnalliseen yhteistyöhön. Taulukossa 5 on esimerkkejä alueellisesti toteutetuista kolmannen sektorin toimijoiden hankkeista, joissa painottuu osallistumisen ja osallisuudennäkökulmat.

Hanke (toteuttaja)	Kuvaus
Tanssia Suomen Nuorille (Tanssikoulu Antti Törmä-nen)	Suomalaista paritanssikulttuuria säilytetään esittelemällä sitä kiinnostavasti myös nuorille. Alle 25-vuotiaille suunnatuille tunneille voi osallistua maksutta, yksin tai parin kanssa. Tarkoituksena on tanssin kautta tuoda nuoria yhteen ja helpottaa uusien sosiaalisten kontaktien syntymistä.
Voimankoitto 2017 - Ilmassa on suuren urheilujuhlan tuntua (Ruotsalon kyläyhdistys ry.)	Ruotsalon Voimankoitto on kaikenikäisten hyväntuulen liikuntatapahtuma, jossa kylän Vähäjärvi kierretään kävelen tai juosten, ajanotolla tai ilman. Halutessaan voi matkan taittaa myös pyörien päällä.
Yhteinen tila (Työryhmä Yhteinen tila)	Yhteinen tila on Uudenmaan CP-yhdistyksen yhteishanke Annantalon taidekeskuksen ja Resonaari musiikkikoulun kanssa. Yhteistyössä taiteen ja taidekasvatuksen ammattilaisten kanssa nuoret taiteiden harrastajat luovat yhteisen tilan, joka toimii sosiaalisen vuorovaikutuksen ja rohkaistumisen paikkana taiteen keinoin. Hankkeen tavoitteena on kasvattaa osallistuvien nuorten rohkeutta ja omanarvontuntoa luomalla iloa ja kykyä esittää tanssia ja musiikkia julkisessa tilassa. Tavoitteena on myös häivyttää rajaa esittämisen ja osallistumisen välillä..

Taulukko 5. Kolmannen sektorin toimijoiden alueellisia hankkeita.

Ohjelmahankkeiden edustaja arvioi juhluvuoden sidosryhmille suunnatussa haastattelussa, että ”juhluvuodella oli mielestäni kiva filosofia, avoimuuden filosofia. Eli mitä ta-

hansa voidaan järjestää missä tahansa päin Suomea pitkin vuotta” (sidosryhmäaineisto). Ydintoimijan mukaan juuri omaehtoinen, alueille verkottunut ideointi ja osallistuminen oli tulkittavissa juhluvuoden toteutuksessa keskeisenä menestystekijänä.

”Ja jos ihmiset ei tunne sitä itse omaksi, sitä Suomi 100 juhluvuotta, oli se sitten visuaalinen sana tai kiteytys tai ohjelmatarjonta niin sit sitä et, väkisin et saa mitenkään, se pitää olla niitten ihmisten itse tekemää. Ja onneks tää nyt tietysti antoi tämä juhluvuosi mahdollisuuden tehdä sitä itse. Ja onneksi me saatiin alueverkosto pystyyn ja onneksi ne alueverkostoihmiset sitten pysty organisoimaan niitä kuntia, siis saamaan liikkeelle.” (Ydintoimijahaastattelut)

3.1.2 Yritykset mukaan

Suomi 100 -juhlavuoden toimintamalli loi osallistumisen alustoja yhteiskunnan eri sektoreille sijoittuville toimijoille. Eräs tällainen osallistumisen alusta oli Suomi 100 -yrityskumppanuusohjelma, jonka myötä myös yritykset ja elinkeinoelämä oli mahdollista saada mukaan juhlavuoden tekemiseen. Suomi 100 -kumppanuus oli toimintamalli, joka tarjosi yrityksille mahdollisuuksia edistää yhteiskunnallista hyvinvointia yhdessä-teeman mukaisesti. (VNK 2018.) Yritysyhteistyöohjelman puitteissa yhteistyösopimus solmittiin 59 yrityksen kanssa, jotka sitoutuivat yhteistyön kautta juhlavuoden tekoihin ja viestintään sekä yhteiskunnalliseen toimintaan esimerkiksi Lahja Suomelle -konseptin kautta. Suomi 100 -yrityskumppanuusohjelmaan osallistuneiden yritysten joukossa painottuivat suuret kansalliset yritykset. Yritykset edustivat kattavasti eri toimialoja, mikä heijastui myös yritysten hankkeisiin. (ks. VNK 2018; Ruokolainen ym. 2020.)

Yritysten toimintatavat yrityskumppanuusohjelmassa vaihtelivat. Osallistumisen ja osallisuuden näkökulmista tarkasteltuina yritysten hankkeissa korostuivat erityisesti vapaaehtoisuus ja vapaaehtoistyö, jotka eivät kuitenkaan tyypillisesti olleet sidottuja yritykseen omaan toimialaan ja asiakaskuntaan. Tyypillisiä olivat esimerkiksi vanhus-ten ja nuorten asemaa parantavat vapaaehtoistempaukset sekä nuorille suunnatut työpajat. Työpajoja järjestivät muun muassa Marimekko, Danske Bank, Myllyn Paras ja Metsä Group yhteistyössä nuorisoalan järjestöjen kanssa tavoitteena antaa nuorille ääniä ja mahdollisuus osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Vapaaehtoistyöhön tähtääviä rakenteita kehittivät esimerkiksi Kiinteistömaailma, Tokmanni, OP ja Sinituote. (VNK 2018, liite 13.)

Erityisesti suuret, kansallisesti toimivat yritykset loivat edellytyksiä vapaaehtoistyölle esimerkiksi digitaalisten alustojen muodossa, mutta myös tarjoamalla vapaaehtoistyöntekijöille vaatetusta (esim. L Fashion) ja rahoitusta (esim. Lumene) ja mahdollistamalla näin vapaaehtoistoimintaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Osa yrityksistä linkitti Suomi 100 -teot vahvemmin omaan liiketoimintaansa esimerkiksi tuotelanseerausten tai markkinoinnin kampanjoiden kautta. Osa yrityksistä taas kytki yhteistyön vahvemmin yhteiskuntavastuunsa toteuttamiseen. Jälkimmäisessä toimintatavassa yritykset asettuivat mahdollistajan rooliin luomalla osallistumista ja osallisuutta mahdollistavia toimenpiteitä yritysten henkilöstölle sekä laajemmin kolmannen ja neljännen sektorin toimijoille. (VNK 2018, liite 13.) Taulukossa 6 on esimerkkejä yritysten toteuttamista hankkeista, joissa painottuu osallistumisen ja osallisuuden näkökulmat. Esimerkkiyritykset ovat Suomi 100 juhlavuoden virallisia yritysyhteistyökumppaneita.

Hanke (toteuttaja)	Kuvaus
Enemmän elämää pihapiireihin (YIT Oyj)	YIT tuo ihmisiä yhteen ja luo pihapiireihin elämää. Pihapiireihin tehdään ympäristöjä, joissa viihdytään paremmin. Pihapiirien tulevaisuutta ja uudenlaista yhteisöllisyyttä kartoitetaan työpajojen avulla, joissa eri alojen asiantuntijoita haastetaan miettimään uusia ideoita ja ratkaisuja. Lisäksi joukkoistamisella haastetaan kaikkia suomalaisia osallistumaan hankkeeseen. Tulosten pohjalta toteutamme Tulevaisuuden pihan.
Kotiseutuni 100 vuoden kuluttua (Pöyry)	Pöyry toteuttaa 8.-luokkalaisten kanssa ideakampanjan siitä, miten teknologinen ja kestävä kehitys voivat olla osa omaa elämää, ja miltä oma elinympäristö näyttää 2100-luvulla. Luokan ideoima näkemys taltioidaan videolle. Videot näkyvät Pöyryn YouTube-kanavalla.
Lasten oikeudet digitaalisessa mediassa (TeliaSonera Finland Oyj)	Sonera osallistuu Suomi 100 -ohjelmaan lahjoittamalla yhdessä Pelastakaa Lapset ry:n kanssa projektin, jonka tavoitteena on kehittää lapsen oikeuksien toteutumista verkkoympäristöissä sekä suomalaisten nuorten digivalmiuksia. Nuoria kannustetaan tapahtumissa ja verkossa kertomaan digitaalisista taidoistaan, teoistaan, toiveistaan ja kokemuksistaan. Samalla nuoria rohkaistaan kehittämään omia digitaalisia taitojaan. Sonera on virallinen Suomi 100 -yritysyhteistyökumppani.
Yhdessä omaishoidon puolesta (Orion Oyj)	Vuonna 2017 sata vuotta täyttävä Orion Oyj sekä Omaishoitajat ja läheiset -liitto ry tekevät yhteistyötä teemalla Yhdessä omaishoidon puolesta. Hankkeessa lisätään tietoisuutta omaishoidon monimuotoisuudesta. Lisäksi kansalaiset haastetaan mukaan vapaaehtoistoimintaan omaishoitajien hyväksi. Omaishoitajien työtä tuetaan apteekeissa myytävillä juhlatuotteilla. Lisäksi Orionin Tutkimussäätiön kautta jaetaan kaksi ylimääräistä 100-vuotisjuhlavuoden apurahaa (100 000 €) tieteelliseen alan tutkimukseen.

Taulukko 6. Yritysten toteuttamia hankkeita.

Yritysyhteistyökumppanuusohjelma oli aikaisempiin juhlavuosiin nähden ainutlaatuisen. Suomi 100 -yrityskumppanuusohjelma korosti yritysten vahvistunutta ja uudenlaista yhteiskunnallista roolia. Yritykset toimivat vapaaehtoistyön kentällä erityisesti koordinoijina ja välittäjinä, ja nousivat siten aktiivisiksi toimijoiksi vapaaehtoistoiminnan kentälle perinteisten kolmannen sektorin toimijoiden rinnalle. Vapaaehtoistyötä edistäneiden yritystoimijoiden suuri koko ja laaja kansallinen näkyvyys takasivat teeman tavoitavuuden. Lisäksi etenkin osa yritystoimijoista oli varannut vapaaehtoistyön ja -toiminnan edistämiseksi huomattavat resurssit: esimerkiksi OP:lla vapaaehtoistyön välityspalvelun parissa työskenteli täysipäiväisesti kolmihenkinen tiimi. (Mayow 2018; VNK 2018.)

On kuitenkin tärkeä huomata, että yritysten rooli juhluvuoden osallistujana ja osallistumisen alustana vaihteli. Juhlavuoden aluekoordinaattoreiden haastatteluiden perusteella yrityssektorin paikallisesti näkyvä toiminta jäi heikoksi. Haastatellut kokivat alueellisesti toimivien pienten ja keskisuurten yritysten laajemman osallistumisen haasteina niukat resurssit sekä hanketoiminnan ja -haun byrokraattisuuden, minkä vuoksi yritykset järjestivät lähinnä omalle henkilöstölleen juhluvuoteen liittyviä tapahtumia. Suurilla kansallisilla yrityksillä taas oli tyypillisesti omat osallistumisen tapansa joko kansallisten hankkeiden kautta tai yritysten omien kampanjoiden kautta, joissa paikallisuus ei korostunut. Toisaalta aluekoordinaattoreiden haastatteluissa nostettiin esiin yritysten epätietoisuus siitä, että ”miten voi olla mukana.” (Aluekoordinaattorihaastattelut). Erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille kohdennettua viestintää juhluvuoden mahdollisuuksista oli melko niukasti.

3.1.3 Vapaaehtoistyö toiminta-alustana

Vapaaehtoisuus oli mukana jollakin tavalla useimmissa juhluvuoden ohjelmahankkeissa ja niiden järjestämisessä (Mayow 2018, 2). Juhlavuoden aikana vapaaehtoistyötä tehtiin yhteensä 274 vuotta (VNK 2018, 27). Sisällöllisesti vapaaehtoistyön muodot vaihtelivat paljon: juhluvuoden aikana ”ehkäistiin syrjäytymistä, kerättiin varoja Nälkäpäivä-, Nenäpäivä- ja Jano-keräyksiin sekä siivottiin kansallispuistoja ja rantoja” (VNK 2018, 27). Juhlavuoden ohjelmahankkeiden loppukyselyn mukaan kaksi kolmasosaa valtionavustusta saaneista hankkeista (n=146) ja 85 prosenttia muista kuin valtionavustusta saaneista hankkeista (n=1125) hyödynsi harjoittelijoita ja vapaaehtoistyötä hanketoiminnassaan (Ruokolainen ym. 2020, 58).

Sen lisäksi, että suurimmassa osassa juhluvuoden ohjelmahankkeista vapaaehtoistyö oli merkittävä toiminnan tapa, ohjelmahankkeissa haluttiin myös löytää vapaaehtoistoimintaan uusia malleja ja muotoja (Ruokolainen ym. 2020, 56, 73). Tästä näkökulmasta juhluvuoden osallistumiseen ja yhdessä tekemiseen kannustava toimintamalli loi alustan vapaaehtoistoiminnalle, sen kehittämiseksi ja suuntaamiselle myös kansalaisille, jotka eivät kuulu jäsenenä esimerkiksi tiettyyn yhdistykseen (mt. 72). Juhlavuonna useat julkiset ja yksityiset organisaatiot loivat hankkeittensa kautta erilaisia väyliä kansalaisille osallistua ja toimia.

Esimerkiksi Suomi 100 -yrityskumppanuusohjelmaan osallistuneet yritykset loivat uusia kiinnostavia toimintamalleja vapaaehtoistyön kentälle. Yritysten tarjoamat vapaaehtoistymämahdollisuudet oli suunnattu sekä yritysten omille työntekijöille että laajemmin vapaaehtoisuudesta kiinnostuneille kansalaisille. Yritysten omat työntekijät saattoivat osallistua paitsi yritysten luomien yleisten vapaaehtoistyöväylien kautta myös monessa tapauksessa käyttämällä palkallista työaikaansa vapaaehtoistehtäviin juhluvuoden aikana. Yksi tällainen esimerkki on OP-ryhmän lanseeraama HIIOP-sivusto. Sivusto on vapaaehtoistyön välityspalvelu, jossa voi ilmoittaa vapaaehtoistehtävistä

sekä kiinnostuksesta vapaaehtoistehtäviin eri sektoreilla. Vuonna 2020 sivusto on edelleen toiminnassa.¹⁵ HiiOP-sivusto ei kuitenkaan ole poikkeus, vaan useampi juhluvuo-
nna alkanut yritysvetoinen vapaaehtoistyön alusta ja toimintamuoto jatkaa edel-
leen toimintaansa.

Esimerkiksi Mayown (2018) selvitys *Järjestöistä uusille alustoille* tunnistaa neljä va-
paaehtoistyöhön liittyvää kehityskulkua ja teemaa, joissa juhluvuodella nähdään ol-
leen ”vähintäänkin kiihdyttävä vaikutus”. Näitä ovat:

1) *Ilmiölähtöisyys*. Aikaisemmin vapaaehtoistyö kiinnittyi vahvemmin järjestöihin, orga-
nisaatioihin ja viralliseen yhteiskuntaan. Nyt sitoudutaan perinteisten toimintamutojen
rinnalla myös epävirallisiin verkostoihin, ilmiöihin ja sen hetkisiin tavoitteisiin. Edustuk-
sellisuuden rinnalla halutaan suoraa toimintaa.

2) *Vapaaehtoistyön uudet alustat*. Vapaaehtoistoimintaa ryhdyttiin organisoimaan sel-
laisissa paikoissa ja sellaisten toimijoiden taholta, jotka eivät aikaisemmin olleet va-
paaehtoiskentällä toimineet. Esimerkiksi yritykset lähtivät organisoimaan vapaaehtois-
työtä (esim. OP:n Hiiop-sivusto). Perinteisesti vahvasti sektoroituneen (esim. sote, lii-
kunta, kulttuuri) järjestötoiminnan rinnalle tuli sektorirajoja ylittäviä toiminnan alustoja.

3) *Vapaaehtoistyön palvelumuotoilu*. Vapaaehtoistyön merkittävä rooli hankkeiden to-
teutuksessa vaikutti siihen, että tehtävien muotoilemisen lisäksi vapaaehtoisten moti-
voimiseen ja jaksamiseen täytyi kiinnittää erityistä huomiota. Juhlavuoden myötä
osaaminen vapaaehtoistoiminnan suunnittelussa ja koordinoinnissa ja tietoisuus näi-
den vaatimista resursseista lisääntyi.

4) *Toimijoiden yhteistyön vahvistuminen*. Itsenäisyyden juhluvuosi sai toimijat sekä
saman sektorin sisällä että eri sektoreiden välillä rohkeammin ja ennakkoluulottomam-
min tekemään yhteistyötä ja verkostoitumaan. (Mt., 5.)

¹⁵ OP lahjoitti Hiiop100.fi -sivuston Kansalaisareena ry:n haltuun vuonna 2018.

3.2 Juhlavuoden tapahtumiin ja toteutukseen osallistuminen

3.2.1 Osallistumisen eri muodot

Juhlavuoden sisällöt ja siten osallistumisen muodot olivat moninaisia. Siten ei ole täsmällistä tietoa siitä, kuinka moni oikeastaan osallistui juhlavuoteen. Joidenkin sisältöjen osalta osallistumismäärää on arvioitu juhlavuoden ohjelmahankkeille suunnatussa loppukyselyssä. Loppukyselyn vastaajia pyydettiin arvioimaan hankkeiden järjestämien tapahtumien ja tilaisuuksien yleisö- ja osallistujamäärää, verkko- ja televisiosisältöjen yleisömäärää sekä muiden osallistujien ja kokijoiden (esimerkiksi kehittämishankkeiden) kohderyhmien määrää. Lisäksi arviota pyydettiin kaikkien some-kanavien seuraajien yhteenlasketusta lukumäärästä.

Vastaajien arviot vaihtelivat huomattavasti. Suurimmillaan osallistujamäärät arvioitiin miljoonissa. Yhteenlaskettuina juhlavuoden ohjelmahankkeille suunnatun loppukyselyn vastaajien (n=1 271) arvio hankkeiden järjestämien tapahtumien ja tilaisuuksien yleisö- ja osallistujamäärästä oli hankkeiden omien laskelmien mukaan 33,7 miljoonaa, verkko- ja televisiosisältöjen yleisömäärä 951,7 miljoonaa ja muiden osallistujien ja kokijoiden määrä 1,2 miljoonaa. Kaikkien some-kanavien seuraajien yhteenlasketuksi lukumääräksi arvioitiin 17,7 miljoonaa. (Taulukko 7.) Arvioiden perusteella osallistujamäärät olivat todella huomattavia ja osin hatariinkin arvioihin perustuvia. Samalla ne luovat kuvaa ohjelmahankkeiden kattavuudesta.

Sosiaalinen media muodosti erään osallistumisen väylän. Suomi 100 oli ensimmäinen kansallinen juhlavuosi, jossa toimintamallin korostama osallistuminen ja vuorovaikutus nosti myös verkon keskeiseksi osallistumisen kanavaksi. Some-kanavissa ja ryhmissä myös haastettiin osallistumaan: kutomaan villasukkia sotaveteraaneille ja vuonna 2017 syntyneille, liikkumaan yhdessä ja tallentamaan ja jakamaan erilaisia kuvasisältöjä. Ohjelmahankkeiden arvioiden perusteella some-kanavien seuraajien lukumäärä oli kuitenkin vain puolet tapahtumien ja tilaisuuksien arvioidusta osallistujamäärästä. Lisäksi ohjelmahankkeille suunnatussa loppukyselyn kautta ei saada kattavasti tietoa siitä, millä tavalla some-kanavien seuraajat ohjelmahankkeisiin osallistuvat: oliko kyse vain seuraamisesta vai osallistuivatko seuraajat myös itse ohjelmahankkeiden sisältöjen tuottamiseen.

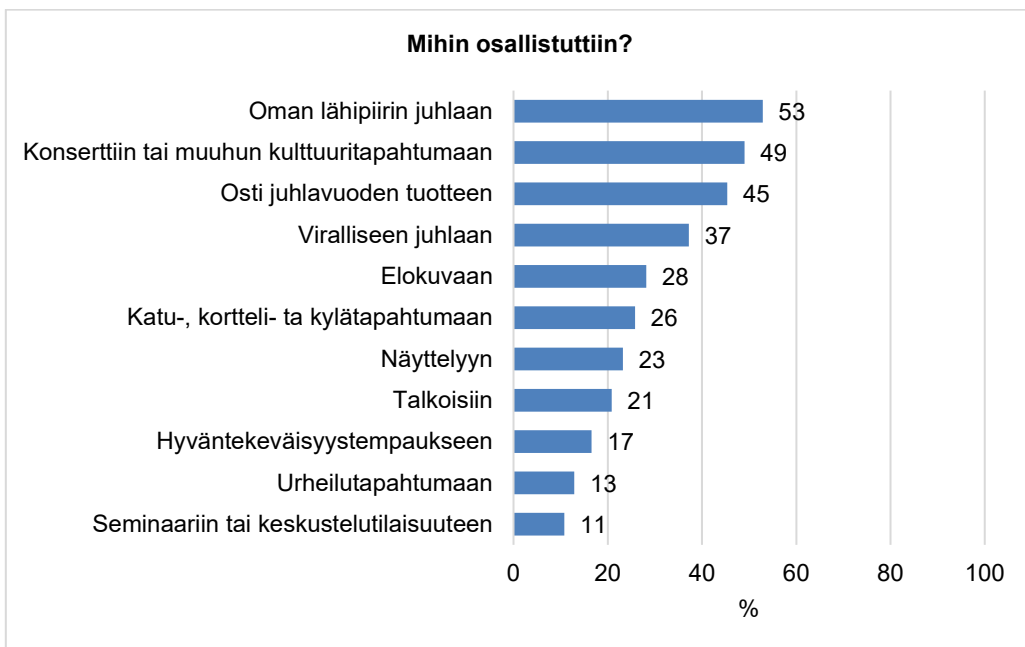
	Ohjelmahankkeiden arviot
Tapahtumien ja tilaisuuksien yleisö- ja osallistujamäärä yhteensä	33 726 000
Verkko- ja televisiosisältöjen (esim. videot, televisioinnit) yleisö-määrä	951 694 000
Muut osallistujat ja kokijat, esim. kehittämishankkeiden kohderyh-mät	1 180 000
Kaikkien some-kanavien seuraajien yhteenlaskettu lukumäärä*	17 682 000

* Ei kysytty valtionavustusta saaneilta ohjelmahankkeilta (146 vastaajaa)

Määrät pyöristetty tuhannen tarkkuudelle

Taulukko 7. Ohjelmahankkeiden arviot osallistuja- ja seuraajamääristä (n=1 271). Lähde: Ohjelmahankkeille suunnattu loppukysely. Kysymykset 15.1, 15.2, 15.3 ja 19.

Tilastokeskuksen toteuttaman Suomi 100 -kansalaisbarometrin mukaan yleisimmin juhluvuonna osallistuttiin oman lähipiirin juhlaan, johon otti osaa 53 prosenttia kyselyn vastaajista (Kuvio 2). Konserttiin tai muuhun kulttuuritapahtumaan osallistui noin puolet (49 %) ja juhluvuosituotteen osti 45 prosenttia vastaajista. Harvimmalla osallistuttiin seminaariin tai keskustelutilaisuuteen (11 %), urheilutapahtumaan (13 %) tai hyväntekeväisyystempaukseen (17 %).

Kuvio 2. Mihin osallistuttiin, osuus kyllä-vastauksista. Lähde: Tilastokeskus, kansalaisbarometri (n=465).

Esitetyn mukaan kansalaiset osallistuivat lähes vastaavalla aktiivisuudella niin tietyn tapahtuman yleisönä, juhluvuosituotteiden kuluttajina kuin omaehtoisesti esimerkiksi tuottamalla sisältöjä juhluvuoteen. Kerätyn aluetyöpaja-aineiston mukaan suurin osa projekteista kutsui ihmisiä osallistumaan valmiiseen tapahtumaan ilman että näillä oli omaa mahdollisuutta vaikuttaa projektin suunnitteluun ja toteutukseen. Käytännössä osallistumisen tavat usein limittyvät ja tekee osallistumisen muodon tulkinnasta vaikeaa: esimerkiksi oman lähipiirin juhlaan osallistuminen voidaan nähdä niin omaehtoisena toimintana kuin tapahtumaan osallistumisena.

Kansalaiskyselyssä syksyllä 2020 vastaajia pyydettiin mainitsemaan kolme asiaa tai tapahtumaa, jotka ovat jääneet mieleen Suomi 100 -juhlavuodesta. Osallistumisen näkökulmasta tarkasteltuna on kiinnostavaa, että vastaajien mieleen jäi sellainen ohjelma, johon osallistuttiin tietyn tapahtuman yleisönä: Linnan juhlat, Tuntematon sotilas elokuva sekä muut itsenäisyyspäivän aikaan järjestetyt tapahtumat kuten konsertit. Muistijäljen ovat myös jättäneet sinivalikoiset valotaideteokset, kunniavartiostot hautausmailla sekä kaikille kansalaisille tekstiviestitse lähetetyt itsenäisyyspäiväviestit. Itsenäisyyspäivän lisäksi mieleen on jäänyt myös uudenvuoden juhlinta ja siihen liittyneet ilotulitukset sekä konsertit. Näissäkin kansalaiset olivat lähtökohtaisesti koki-joina itse tekemisen tai luomisen sijaan.

Kiinnostavaa on, että ikäryhmien väliset erot juhlavuoden muistikuvissa ovat pieniä ja esimerkiksi linnan juhlat olivat tärkein muistijälki kaikissa ikäryhmissä. Nuorimmat vastaajat (15–24-vuotiaat) nostivat kuitenkin ymmärrettävästi muita ikäryhmiä useammin esiin koulujen juhlavuoteen liittyvät tapahtumat, joissa nuoret olivat olleet myös aktiivisina tekijöinä pelkän osallistumisen sijaan. Läkkäämmät vastaajat puolestaan nostivat hieman useammin esiin kunniavartiostot ja hautausmaakäynnit.

Yleisesti ottaen varsinaisia konkreettisia muutoksia juhlimisen tavoissa juhlavuoden jälkeen tunnistetaan varsin vähän. Avovastauksessa, jossa pyydettiin täydentämään vastausta omien juhlavuosikokemuksien vaikutuksista nykyisiin tapoihin juhlia itsenäisyyttä osa vastaajista kuvasi, ettei yleisestikään juuri juhli itsenäisyyttä. Osa taas kertoi juhlivansa itsenäisyyttä joka vuosi, minkä vuoksi juhlavuosi ei juuri muuttanut perinteitä. Jälkimmäisistä osa kuitenkin kertoi juhlavuonna juhlineensa suuremmin kuin yleensä, mutta vuoden ja sen tapahtumien olleen kertaluonteisia, jotka olivat osittain jo pyyhkiytyneet mielestä. Kuten eräs kansalaiskyselyyn vastanneista kuvaa:

”Juhlahumu on ehtinyt unohtua, se ei tuonut konkreettisia muutoksia elämään.” (Kansalaiskysely)

Noin viidennes (21 %) kansalaiskyselyn vastaajista kertoi juhlavuoden edelleen heijastuvan itsenäisyyden juhlintatapoihinsa. Avovastauksissa kuvattiin, että lähipiirissä järjestetään omia juhlallisuuksia edelleen tai käydään sankarihaudoilla. Läkkäimmillä

vastaajilla (yli 65-vuotiaat) pysyvät muutokset juhlimisen tavoissa vaikuttavat olevan hieman yleisempiä kuin nuoremmilla, sillä yli 65-vuotiaiden ryhmässä pysyvän muutoksen tunnisti 29 % vastaajista. Näissä tapauksissa juhluvuosi on saanut aikaan vaikutuksia kansalaisten omaehtoiseen toimintaan.

3.2.2 Kenen juhluvuosi?

Juhlavuoden ohjelmahankkeille suunnatun loppukyselyn valossa yleisö- ja osallistujamäärät vastasivat suurelta osin hanketoimijoiden odotuksia. Puolet hankkeista raportoi yleisö-/osallistujamäärän olleen odotusten mukaista ja hieman yli kolmannes (37 prosenttia) niiden ylittäneen odotukset. Yhdeksän prosenttia hankkeista raportoi yleisö-/osallistujamäärän olleen odotettua vähäisempää. Jälkimmäiseen ryhmään kuuluneet hankkeet kuitenkin katsoivat edustamiensa hankkeiden onnistuneen pääosin melko tai erittäin hyvin. (Taulukko 8.)

Miten yleisö-/osallistujamäärä vastasi odotuksianne?	Ohjelmakyselyyn vastanneet hankkeet	
	Lkm.	%
Oli odotettua vähäisempää	119	9 %
Oli odotusten mukaista	649	51 %
Ylitti odotukset	471	37 %
Ei tietoa	32	3 %

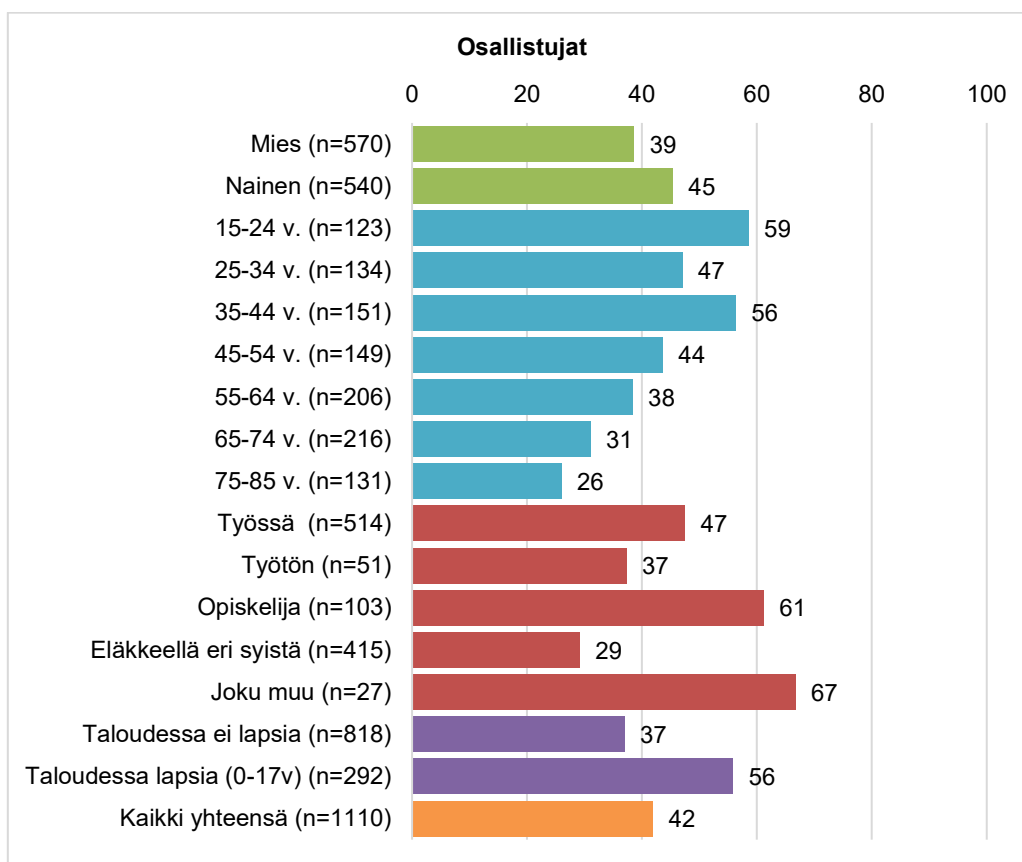
Taulukko 8. Hankkeiden yleisö-/osallistujamäärä suhteessa odotuksiin. Lähde: Juhlavuoden ohjelmahankkeille suunnattu loppukysely, kysymys 16 (n=1271).

Useimmat loppukyselyyn vastaajat toivat esiin pääasiassa onnistuneita kokemuksia osallistumiseen liittyen, esimerkiksi hyvää osallistujamäärää, osallistujilta saatua hyvää palautetta ja tapahtuman hyvää tunnelmaa. Kuitenkin myös osallistumiseen liittyviä epäonnistumisia listattiin avoimessa kysymyksessä jonkin verran.¹⁶ Osallistujamäärän jääminen odotettua pienemmäksi ja yleisön huono tavoittaminen koettiin hankkeissa epäonnistumisena. Syinä vähäiseen yleisömäärään nähtiin mm. huono sää, tapahtuman sijoittuminen loma-aikaan sekä kilpaileva tarjonta. Loppukyselyn mukaan moni hanke myös koki epäonnistuneensa median kiinnostuksen herättämisessä ja tätä kautta tapahtuman tiedottamisessa, juhluvuoden aikana ”kilpailu medianäkyvyydestä oli tiukkaa myös Suomi 100 -ohjelman tapahtumien välillä”. (Ohjelmahankkeiden loppukysely)

Suomi 100 -juhluvuoden osallistumista kartoittaneen, Tilastokeskuksen Suomi 100 -kansalaisbarometrikyselyn tulokset osoittavat, että osallistuminen 100-vuotisjuhlintaan

¹⁶ Ohjelmahankkeiden loppukysymyksessä kysyttiin avoimella kysymyksellä ”Mikä hankkeessa onnistui erityisen hyvin/epäonnistui?”

vaihteli väestöryhmittäin (Kuvio 3). Vastausten perusteella juhlintaan osallistuneiden joukossa oli enemmän naisia (45 prosenttia) kuin miehiä (39 prosenttia). Taloudet, joissa on lapsia, osallistuivat juhlintaan useammin kuin taloudet, joissa ei ollut lapsia. Ikäryhmistä nuoret (15–24-vuotiaat) ja 35–44-vuotiaat osallistuvat aktiivisimmin, iän myötä osallistumisaktiivisuus pieneni. Eri elämäntilanteessa olevista ryhmistä opiskelijat osallistuivat aktiivisimmin ja eläkkeellä olevat harvimmoin juhlavuoden juhlintaan.

Kuvio 3. Osallistuminen Suomen 100-vuotisjuhlintaan vuoden 2017 aikana. Lähde: Tilastokeskus, kansalaisbarometri (n=1 110.)

Eri väestöryhmien osallistumista selittävät osin vuoden sisältötarjonta. Aluetyöpa-joissa kootun aineiston mukaan kaikki ikäryhmät osallistuivat juhlavuoteen, mutta eniten toimintaa oli suunnattu lapsille ja vanhuksille.

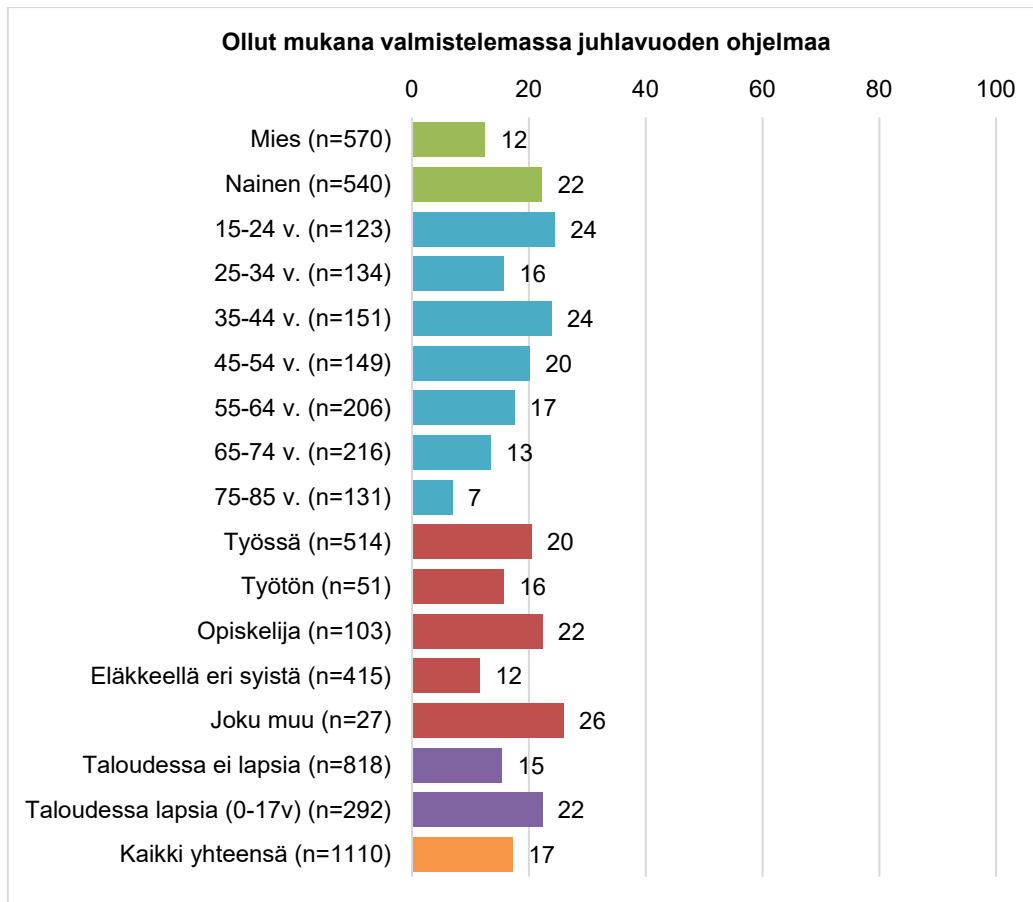
Suomi 100 -kansalaisbarometrin mukaan naiset osallistuivat miehiä useammin konsertteihin ja näyttelyihin sekä ostivat juhlavuosituotteen. Miehet puolestaan kävivät naisia useammin elokuvissa ja urheilutapahtumissa. Ikäryhmistä nuorimmat (15–24-

vuotiaat) kävivät selkeästi muita ikäryhmiä useammin elokuvissa, 65–74-vuotiaat puolestaan kävivät muita ikäluokkia enemmän konserteissa, virallisissa juhlissa sekä osallistuivat hyväntekeväisyystempauksiin. 25–34-vuotiaat osallistuivat useimmin osattamalla juhluvuosituotteen (55 %). (Taulukko 9.)

Mihin osallistuttiin väestöryhmittäin?									
	Ikä								
	Mies (n=220)	Nainen (n=245)	15–24 (n=72)	25–34 (n=63)	35–44 (n=85)	45–54 (n=65)	55–64 (n=79)	65–74 (n=67)	75–85 (n=34)
Oman lähi- piirin juhla	52	53	60	52	61	58	49	45	32
Konsertti	43	55	33	41	52	55	43	72	47
Osti juhla- vuosituot- teen	42	48	43	56	46	45	51	39	32
Virallinen juhla	38	37	39	40	36	37	32	48	24
Elokuva	32	24	49	24	21	28	28	25	18
Katu-, kort- teli- tai kylä- tapahtuma	27	24	21	29	28	28	28	25	18
Näyttely	19	27	19	19	27	23	25	24	24
Talkoot	21	20	11	14	28	22	23	27	18
Hyvänteke- väisyysteem- paus	15	18	10	10	18	15	19	30	12
Urheiluta- pahtuma	15	11	15	13	14	20	9	6	15
Seminaari tai keskus- telutilaisuus	12	10	11	13	11	8	8	18	6

Taulukko 9. Mihin osallistuttiin, osuus kyllä-vastauksista (n=465). Lähde: Tilastokeskus, kansalaisbarometri.

Vajaa viidennes (17 %) Suomi 100 -kansalaisbarometrin vastaajista oli ollut mukana valmistelemassa jotakin tapahtumaa, ohjelmaa tai hanketta, joka oli osa Suomi 100 -juhlavuoden ohjelmaa. Tyypillisiä juhlavuoden valmistelijoita olivat nuoret naiset: naiset (22 %) olivat miehiä (12 %) aktiivisemmin olleet valmistelemassa tapahtumia, ikäryhmistä puolestaan nuoret (15–24-vuotiaat, 24 %) ja 35–44-vuotiaat (24 %) olivat aktiivisimpia. Sellaiset taloudet, joissa oli lapsia (22 %), olivat lapsettomia talouksia (15 %) aktiivisemmin mukana valmistelemassa ohjelmaa tai hanketta. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Ollut mukana valmistelemassa jotakin tapahtumaa, ohjelmaa tai hanketta, joka oli osa Suomi 100 -juhlavuoden ohjelmaa.

Havainnot noudattelevat Suomi 100 -juhlavuoden ydintoimijan haastattelussa esiin nousutta arviota aktiivisista osallistujista. Haastateltu näki toiminnan merkittävimpänä kohderyhmänä ja käyttäjäryhmänä esimerkiksi sosiaalisen median palvelujen osalta ”kolme-nelikymppiset naiset”. Informantti arvioi, että

”kolme-nelikymppiset naiset, vähän joka paikassa... [i]han ohjelmantekijöinä oli heitä eniten, ja sitten... [n]äissä sosiaalisen median kanavissa... [o]li kai-kista eniten seuraajina, jakajina, postaajina, tuottavina. Ja jos aattelee nyt tän yhteiskunnan rakentumista, niin tavallaan sehän on se ryhmä, se aktiiviryhmä, joka sitten vaikuttaa tosi moniin muihinkin. Nää tän ikäset naiset on aktiivisia siis perheen erilaisten päätöksentekijöinä ja näin poispäin”. (Ydintoimija-haastattelut)

Aluekoordinaattorihaastatteluiden ja aluetoimijakyselyn perusteella työikäisten kohdalla korostui juhlavuoteen osallistuminen tekemisen ja tuottamisen kautta. Aluekoordinaattoreiden haastatteluissa kuvattiin, että hankehaun näkökulmasta juhlavuoden

aktiivisia toimijoita olivat erityisesti työikäiset henkilöt, jotka toimivat kolmannen sektorin organisaatioissa. Aktiivisia olivat erityisesti sellaiset ihmiset, jotka muutenkin ottavat usein osaa projekteihin ja tapahtumiin.

Yksityiskohtaista eri väestöryhmien osallistumisesta ja osallistumisen muodoista ei ole kattavaa määrällistä tutkimusaineistoa. Aluetyöpajoissa kootun aineiston, aluekoordinaattoreihaastattelujen ja aluetoimijoille suunnatun kyselyn perusteella voidaan kuitenkin havaita, että juhlavuoden toiminta ei tavoittanut kaikkia väestöryhmiä juhlavuoden toiminnalle asetettujen tavoitteiden mukaisesti, tai havainnot vaihtelivat alueittain. Tämä koski esimerkiksi lasten ja nuorten sekä ikääntyneiden ja vähemmistöjen roolia tapahtumiin osallistujina tai sisältöjä tuottavina toimijoina.

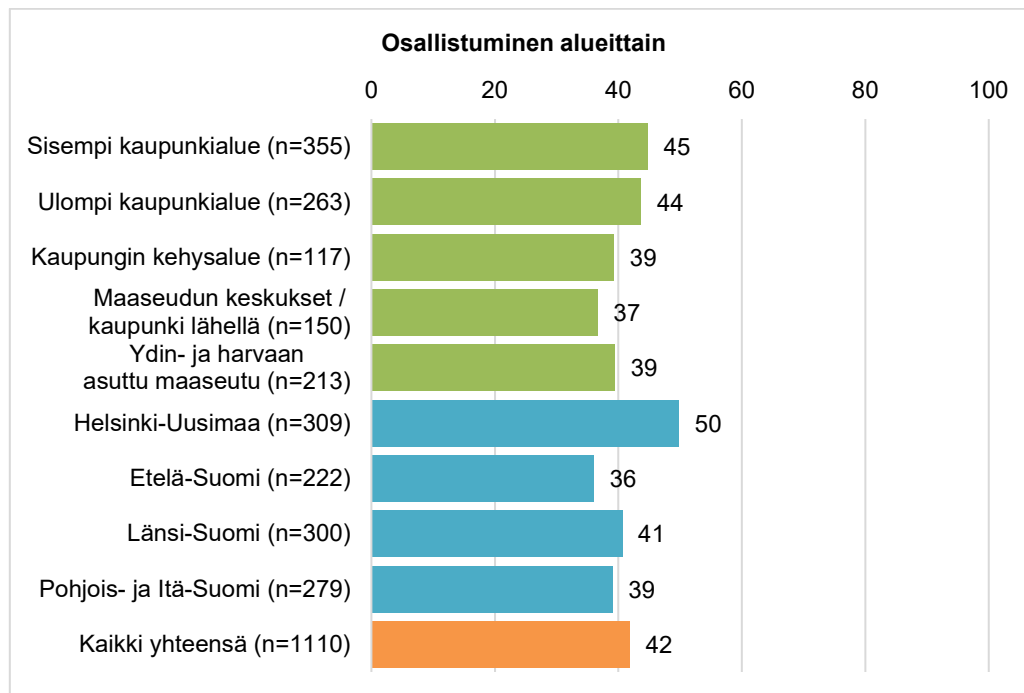
Lisäksi toiminnan tavoissa ja osallistumisen muodoissa oli alueilta kerätyn tutkimusaineiston näkökulmasta merkittäviä alueellisia eroja väestöryhmittäin. Erityisesti vähemmistöjen osallistuminen juhlavuoteen vaihteli kerätyn laadullisen aineiston näkökulmasta paljon. Haastatteluissa arvioitiin, että maahanmuuttajat olivat aktiivisesti mukana esimerkiksi Satakunnassa ja Etelä-Savossa alueellisissa Suomi 100-tapahtumissa. Saamelaiset tuottivat itse kansallisia ja kansainvälisiä ohjelmia, kun taas esimerkiksi romanien tapahtumat eivät olleet näkyvästi mukana juhlavuoden alueellisissa tapahtumissa.

Aineistossa osallistumisen esteet kytkettiin etenkin juhlavuositoinnin saavutettavuuteen ja eri kohderyhmiin. Työpajoissa osallistumisen esteiksi nostettiin esimerkiksi kielikysymykset. Havainto liittyi myös yleisemmin keskusteluun siitä, kuinka hyvin esimerkiksi maahanmuuttajille suunnattua toimintaa ja osallistumisen väyliä oli tarjolla. Kaikkien tavoiteltujen kohderyhmien saavuttaminen osaksi juhlavuoden toimintaa pohditutti myös juhlavuoden ydintoimijoiden haastatteluissa.

”Siitä mä en oo ihan varma, että tämä tube-kansa, saatiinko me miten hyvin se liikkeelle. Ehkä siihen ois pitänyt yrittää panostaa vielä enemmän. Ja sitten on tietysti niin, että ne, jotka elää niinku yhteiskunnan reunalla muutoinkin, laillisuuden ja laittomuuden rajamailla, tai muuten syrjäytyneenä, ja muuta vastaavaa, niin varmasti on niin, että kyllä heitä oli tähän ilonpitoon vaikea saada...” (Ydintoimijahaastattelut)

3.2.3 Osallistuminen eri alueilla

Suomi 100 -juhlavuoden osallistumista kartoittaneen kansalaisbarometrin mukaan kaupungeissa asuvista hieman suurempi osuus osallistui Suomen satavuotisjuhlintaan vuonna 2017 kuin maaseudulla asuvista. Helsinki-Uusimaa-alueella asuvista puolet osallistui satavuotisjuhlintaan. Muilla alueilla osallistunein osuus oli noin 40 prosenttia tai hieman alle. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Osallistuminen Suomi 100 -juhlavuoteen vuoden 2017 aikana alueittain. Lähde: Tilastokeskus, kansalaisbarometri.

Kaupunki ja maaseutu erosivat jonkin verran myös siinä, mihin juhlavuonna osallistuttiin. Maaseudulla (keskuksissa tai harvaan asutulla maaseudulla) asuvat osallistuivat useimmin oman lähipiirin juhlaan, konserttiin tai muuhun kulttuuritapahtumaan tai viralliseen juhlaan. Yli puolet (51 %) ydin- ja harvaan asutulla maaseudulla asuvista barometrivastaajista osallistui viralliseen juhlaan, kun vastaava osuus oli 35 prosenttia sisemmillä kaupunkialueilla ja 25 prosenttia uloimmilla kaupunkialueilla asuvilla. Kaupunkialueilla asuvat osallistuivat useimmin konserttiin tai muuhun kulttuuritapahtumaan, oman lähipiirin juhlaan tai ostivat juhlavuoden tuotteen. (Taulukko 10.)

Helsinki-Uusimaan ja Etelä-Suomen alueella yleisin osallistumisen tapa oli oman lähipiirin juhla, Länsi-Suomessa juhlavuosituotteen ostaminen ja Pohjois- ja Itä-Suomessa konsertti tai muu kulttuuritapahtuma. Pohjois- ja Itä-Suomesta tulleet vastaajat

olivat hieman muiden alueiden vastaajia useammin osallistuneet viralliseen juhlaan, talkoisiin tai hyväntekeväisyystempaukseen. (Taulukko 10.)

	Mihin osallistuttiin alueittain?				
	Sisempi kaupunki-alue (n=355)	Ulompi kaupunki-alue (n=263)	Kaupungin kehysalue (n=117)	Maaseudun keskukset / kaupunki lähellä (n=150)	Ydin- ja harvaan asuttu maaseutu (n=213)
Oman lähipiirin juhla	58	53	50	49	48
Konsertti	58	44	43	42	48
Osti juhlavuosituotteen	48	41	50	36	48
Virallinen juhla	35	25	46	40	51
Elokuva	28	34	33	16	26
Katu-, kortteli- tai kylätapahtuma	31	21	20	22	27
Näyttely	33	20	20	13	18
Talkoot	23	15	20	20	26
Hyväntekeväisyystempaus	12	17	24	15	19
Urheilutapahtuma	13	12	15	11	12
Seminaari tai keskustelutilaisuus	17	10	4	5	7

	Mihin osallistuttiin alueittain?			
	Helsinki-Uusimaa (n=309)	Etelä-Suomi (n=222)	Länsi-Suomi (n=300)	Pohjois- ja Itä-Suomi (n=279)
Oman lähipiirin juhla	60	54	48	48
Konsertti	53	46	41	55
Osti juhlavuosituotteen	47	38	51	43
Virallinen juhla	30	36	40	45
Elokuva	27	20	33	30
Katu-, kortteli- tai kylätapahtuma	27	23	25	27
Näyttely	25	19	22	25
Talkoot	22	20	16	26
Hyväntekeväisyystempaus	13	16	16	23
Urheilutapahtuma	12	13	15	13
Seminaari tai keskustelutilaisuus	12	9	15	6

Taulukko 10. Osallistumisen muodot Suomi 100-juhluvoiteen vuoden 2017 aikana alueittain

Eri alueiden eroja kansalaisten osallistumisessa juhluvuoteen selittävät esimerkiksi tapahtumien ja tilaisuuksien tarjonta ja sijainti, liikenneyhteydet sekä erot väestörakenteessa (ks. esim. Kangas & Ruokolainen 2012; Aluehallintovirastot 2020). Kansalaisbarometrin perusteella merkittäviä eroja ei ole havaittavissa eri alueiden tai kuntatyyppien välillä.

4 Osallistumisesta osallisuuteen?

Suomi 100 -juhlavuoden tavoitteena oli osallistaa ja saada kaikki mukaan juhlavuoden toteutukseen. Tavoite näkyi sekä juhlavuoden toimintamallissa (ks. luku 2) ja sen mahdollistamissa osallistumisen alustoissa (ks. luku 3). Tässä luvussa keskitymme osallisuuteen: tarkastelemme, millä tavalla juhlavuosi edisti osallisuutta sekä millaisia vaikutuksia juhlavuodella on mahdollisesti ollut koettuun osallisuuteen.

Osallisuutta kuvaavat tässä kaksi ulottuvuutta. Toisaalta kyse on järjestelmän tasolla siitä, miten juhlavuosi onnistui edistämään osallisuutta, tukemaan kansalaisten aktiivisuutta ja omaa toimijuutta. Toisaalta kyse on toiminnan tuloksena mahdollisesti syntyneestä osallisuuden kokemuksesta; siitä, miten yksilöt kokevat mahdollisuutensa vaikuttaa sekä asemansa merkityksellisinä yhteisön jäseninä. (Ks. THL 2020.)

4.1 Juhlavuosi osallisuuden edistäjänä

Osallisuus edellyttää mahdollisuuksia osallistua itselle tärkeään ja mielekkääseen toimintaan (Karttunen ym. 2020). Juhlavuoden toimintamalli tarjosi erilaisia väyliä osallisuuden kokemiseen ja kansalaisten omaan aktiivisuuteen. Kansalaiset saivat ehdottaa hankkeita juhlavuosiohjelmaan ja kokea sitä kautta osallisuutta juhlavuosiohjelman yhteisölähtöiseen kehittämiseen ja sen sisällöistä päättämiseen (vrt. Virolainen 2015a, 96–97). Mahdollisuus osallistua juhlavuoden ohjelman suunnitteluun ja toteutukseen loi edellytyksiä kansalaisten aktiivisuudelle ja toimijuudelle ja tätä kautta myös kokemuksille merkityksellisyydestä ja yhteisöön kuulumisesta (vrt. Kiilakoski ym. 2012, 252; Mykrä 2014, 87; Virolainen 2015b, 18). Tästä näkökulmasta Suomi 100 -juhlavuosi voidaan nähdä keinona edistää osallisuutta. Tavoitteena oli järjestää koko kansan talkoot ja luoda innostava ilmapiiri juhlavuonna.

Suomi 100 -juhlavuoden toimintatapa ja teema yhdessä antavat mahdollisuuden tarkastella osallistumisen tai osallistuvaa kulttuuria¹⁷ laajemmin yhteiskunnallisen toiminnan tasolla: sen lisäksi, että toimintatapa sisälsi osia institutionalisoituneista ja kontrolloiduista tavoista tuottaa juhlavuotta (esim. avustusjärjestelmät), sisälsi toimintatapa myös lupauksen spontaanista, kansalaislähtöisestä sisällöntuotannosta. Tähän

¹⁷ Virolainen liittää osallisuuden tai osallistuvan kulttuurin käsitteen digitaalisen ajan kulttuuriin. Kirjoittaja kuvaa myös, että osallisuuden kulttuuri sijoittuu ”institutionaalisten rakenteiden ulkopuolella ja pohjaa usein populaari-kulttuuriin tai viihteeseen” (Virolainen 2015a, 93).

kansalainen saattoi ottaa osaa aktiivisena kansalaisena luomalla itse toimintaa kuten liikkumalla tai tehden käsitöitä, osallistumalla yhdistyksen sisältötoimintaan tai muulla tavoin ”kuluttamalla Suomi 100 -brändiä”.

On syytä huomata, että aikaisemmin varsin tarkoin kuvattu hankehaku kertoo juhluvuoteen osallistumisesta vain suppeasti: juhluvuosisihteeristön koordinoiman toimintamallin näkökulmasta. Eri puolilla Suomea järjestettiin kuitenkin paljon hanketoiminnan ulkopuolista ruohonjuuritason toimintaa matalalla kynnyksellä. Esimerkiksi aluetyöpaajoissa kootussa aineistossa nousi esiin yksittäisten kansalaisten osallistuminen juhluvuoden tapahtumien ja projektien ideointiin. Aluekoordinaattorit taas huomioivat, että yksittäisten taitelijoiden ja kuntalaisten rooli saattoi nousta yllättävänkin tärkeäksi ja jopa yksittäisen henkilön idea saattoi kehittyä kansalliseksi tapahtumaksi.

Aluetyöpaja-aineistossa kuvataankin, että juhluvuoden toimintatapa oli onnistunut ja yhteisöllisyyttä lisäävä. Juhlavuoden toteutuksessa ”luovuus kukki ja oli paljon uusia ajatuksia; sellaisia, jotka eivät edes vaadi resursseja” (Aluetyöpaja-aineisto). Ydintoimija pohtiikin haastattelussaan, että ihmiset aktivoituivat ja saivat ”luvan tehdä”. Haastateltu koki, että aktivointi vaikutti osallistumisen kokemukseen: ”jos ei ois tehty mitään, niin varmaan moni ois miettiny, et minä en oo se subjekti tässä, että enemmänkin objekti. Nyt me tehtiin subjekteja niistä ihmisistä. Se on varmasti se isoin, minkä tämä mejän oma toiminta aiheutti” (Ydintoimijahaastattelut). Koettiin tärkeänä, että sisällöt olivat moni-ilmeisiä helposti lähestyttäviä. Kuten ydintoimija kuvaa:

”Minusta ehkä tärkeintä oli, että se kuva, mikä muodostui, niin se oli moniäänisyyden kuva. Et siel oli ne hullut saunakiertuetaiset ja sukkieneulomiset, ja muuta. Mutta myös hyvin... että sitä oli monenlaista. Ja se oli tärkeää, että se toteutui, niin kun se pitikin toteutua. Että tämä ei ole mitenkään yks- eikä kaksikasvonen maa.” (Ydintoimijahaastattelut)

Juhlavuosi siis aktivoi ja myös moninaisti aktiivisen osallistumisen mahdollisuuksia. Näitä olivat erilaiset kansalaisista lähtöisin olevat sisältöideat, hankkeet ja tempaukset, jotka olivat keskeisiä kanavia toteuttaa ja edistää elämässään tärkeitä asioita tasavertaisista lähtökohdista (ks. myös Bäcklund ym. 2017).

4.2 Osallisuuden kokemus

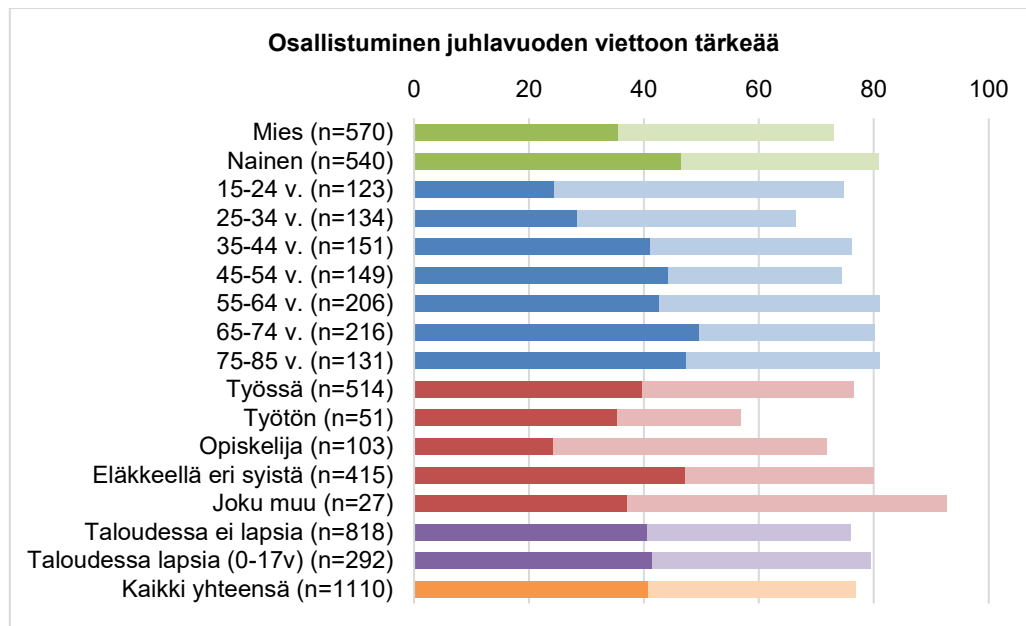
Osallisuuden sosiaalinen ulottuvuus kuvaa osallisuutta yksilön kokemuksena. Tällöin kyse on esimerkiksi kokemuksesta siitä, että yksilöllä on vaikutusmahdollisuuksia ja merkitystä yhteisön jäsenenä. Kyse on valtaistumisesta tai voimaantumisesta, joka toimii syrjäytymisen vastavoimana. Kokemuksellisuus ja perustuminen kunkin yksilön

omiin tuntemuksiin tekee tämän osallisuuden ulottuvuuden myös vaikeaksi tutkia. Osallisuuden kokemuksesta myöskään Suomi 100 -juhlavuoden kehityksessä ei juuri ole tietoa. Tässä tarkastelemme kokemuksia juhlavuoden tärkeyden, yhteenkuuluvuuden tunteen ja ilmapiirin kautta.

Juhlavuoden tärkeys

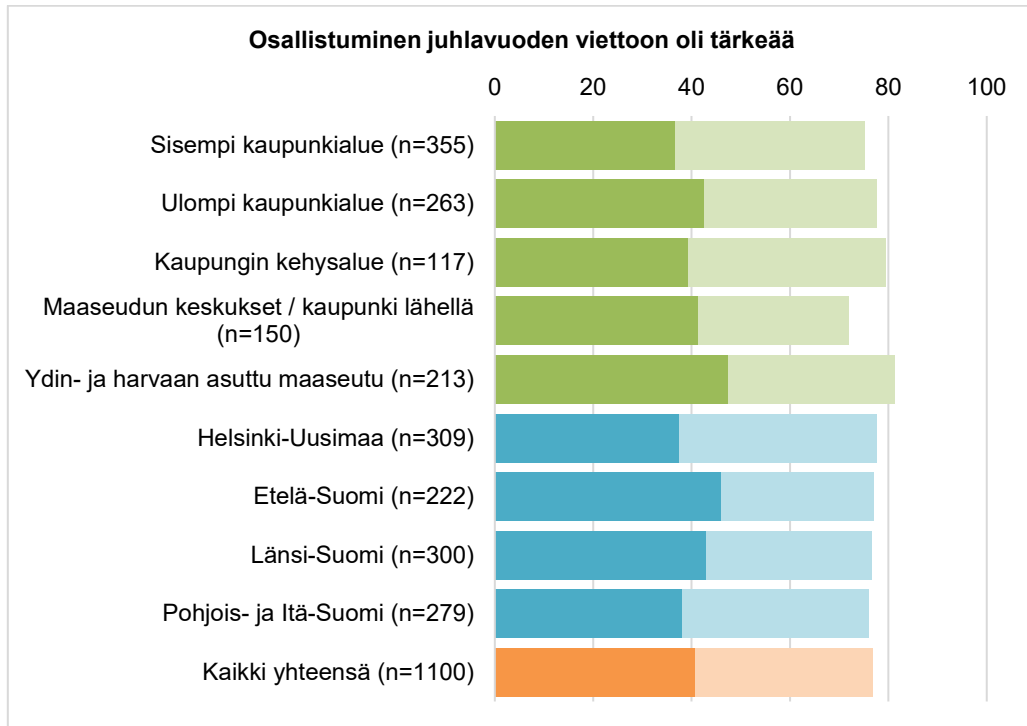
Tärkeyden kokeminen on eräs osallisuuden indikaattori. Esimerkiksi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) mukaan ”Ryhmässä, yhteisössä tai yhteiskunnassa muutoutuvat ne asiat, joita pidetään yleisesti tärkeinä ja jotka siten auttavat muodostamaan merkityksellisyyden kokemuksia”¹⁸.

Suomi 100 -juhlavuoden osallistumista kartoittaneessa kansalaisbarometrissa vastaajilta kysyttiin osallistumisen tärkeyttä juhlavuoden viettoon. Vastaukset osoittavat, että naiset kokivat osallistumisen satavuotisjuhlintaan useammin tärkeäksi kuin miehet. (Kuvio 6.) Naiset olivat myös miehiä aktiivisempia juhlavuosisosialistujia (ks. luku 3). Juhlavuoden viettoon osallistumisen tärkeäksi kokemisessa oli myös alueellisia eroja (Kuvio 7).

Kuvio 6. Samaa mieltä väitteestä ”Osallistuminen Suomi 100 -juhlavuoden viettoon oli tärkeää” väestöryhmittäin. Lähde: Tilastokeskus, kansalaisbarometri. (Tumma väri: täysin samaa mieltä, Vaalea väri: jokseenkin samaa mieltä)

¹⁸ Vrt. THL: https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/tutkimus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta#Osallisuusindikaattorin_kysymysten_perustelut_ja_taista

Kuvio 7. Samaa mieltä väitteestä ”Osallistuminen Suomi 100 -juhlavuoden viettoon oli tärkeää” alueittain. Lähde: Tilastokeskus, kansalaisbarometri. (Tumma väri: täysin samaa mieltä, Vaalea väri: jokseenkin samaa mieltä)

Osallistumisen ja sen tärkeäksi kokemisen välillä oli myös ristiriitaa. Vaikka iäkkäimmät ikäryhmät ja eläkkeellä olevat osallistuivat vähiten, he kokivat osallistumisen juhluvuoteen kuitenkin tärkeäksi useammin kuin nuorimmat. (Kuviot 6 ja 7.) Ydin- ja harvaan asutulla maaseudulla asuvista lähes puolet oli täysin samaa mieltä, että osallistumisen Suomi 100-vuotisjuhlintaan oli tärkeää. Etelä- ja Länsi-Suomessa asuvista hieman suurempi osuus oli täysin samaa mieltä osallistumisen tärkeydestä kuin Helsinki-Uusimaalla tai Pohjois- ja Itä-Suomessa asuvista.

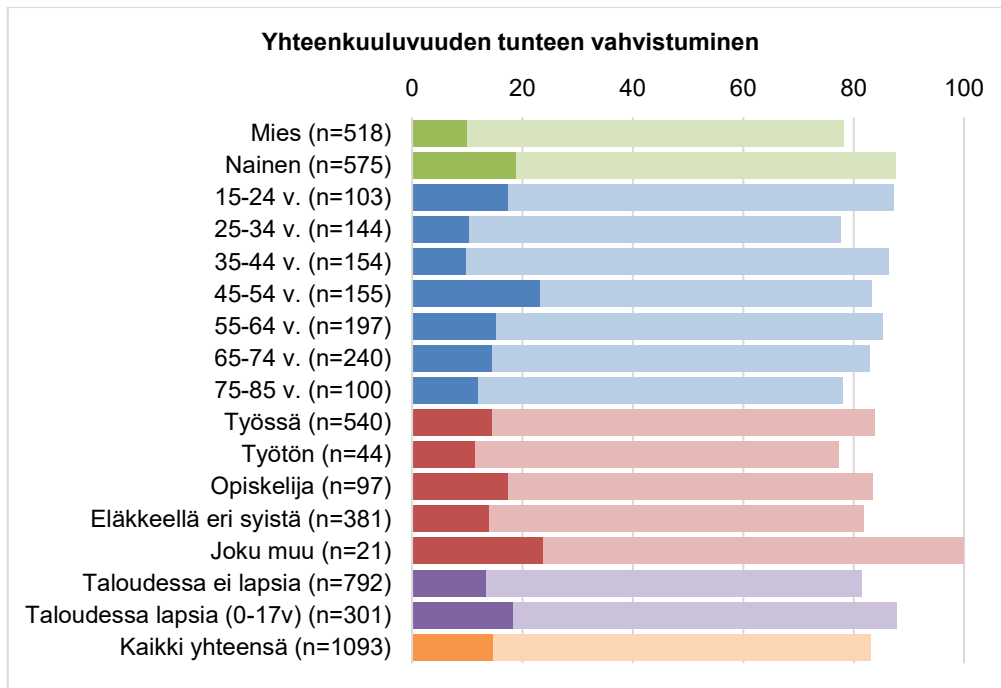
Ristiriita osallistumisaktiivisuuden ja kokemuksen osallistumisen tärkeydestä välillä selittyy osittain erilaisilla syillä osallistumisen taustalla. Osin kysymys on mahdollisuuksista osallistua ja eri ryhmille ja eri alueilla tarjolla olleista tilaisuuksista. Esimerkiksi nuorten osallistumiseen ja sen edistämiseen haluttiin erityisesti panostaa juhla-vuosiohjelman toteutuksessa. Aluekoordinaattorihaastattelujen mukaan koulut olivat toimijoina aktiivisia ja järjestivät tapahtumia ja erilaista opetukseen kytkeytyvää toimintaa. Nuorimmissa ikäluokissa ja opiskelijoilla osallistuminen juhluvuoden juhlintaan on siten ainakin osittain tapahtunut koulun tai opiskelupaikan kautta, jolloin osallistuminen ei ole suoraan lähtenyt omasta halusta osallistua, vaan osallistuttu on ryhmän mukana osana koulupäivää tai opiskelua.

lääkkäämmissä ikäryhmissä puolestaan – vaikka osallistuminen sinänsä koettiin tärkeäksi – osallistumista saattoivat estää esimerkiksi liikkumisvaikeudet ja sairaudet (ks. esim. Pynnönen & Mitchell 2012; ks. myös Laes & Rautiainen 2018). Osittain kokemus osallistumisen tärkeydestä on sukupolvikysymys: eri ikäluokkien suhtautuminen itsenäisyyteen, isänmaallisuuteen tai tapoihin sen juhlistamiseen vaihtelee (ks. esim. Häkkinen ym. 2017; Karhu 2019, 32–35). Myös maaseudulla ja kaupungeissa asuvien sekä eri alueiden välillä on aikaisemmissa tutkimuksissa todettu eroja asenteissa ja identiteetissä (esim. Pitkänen & Westinen 2018; Anttila 2007). On myös tärkeä huomata, että osallistumista tapahtui myös tässä kartoitettujen osallistumismuotojen ulkopuolella, esimerkiksi tv:stä tai radiosta aihetta käsitteleviä ohjelmia seuraamalla. Ydintoimijoiden haastatteluissa eräs haastateltu nostikin esiin varsin vaihtelevat tilastotiedot eri ikäryhmien osallistumisesta pitkin juhluvuotta. Toisaalta osallistumisen tavat ja osallistumiseen vaikuttavat seikat pohdituttivat informanttia. Haastateltavan mukaan

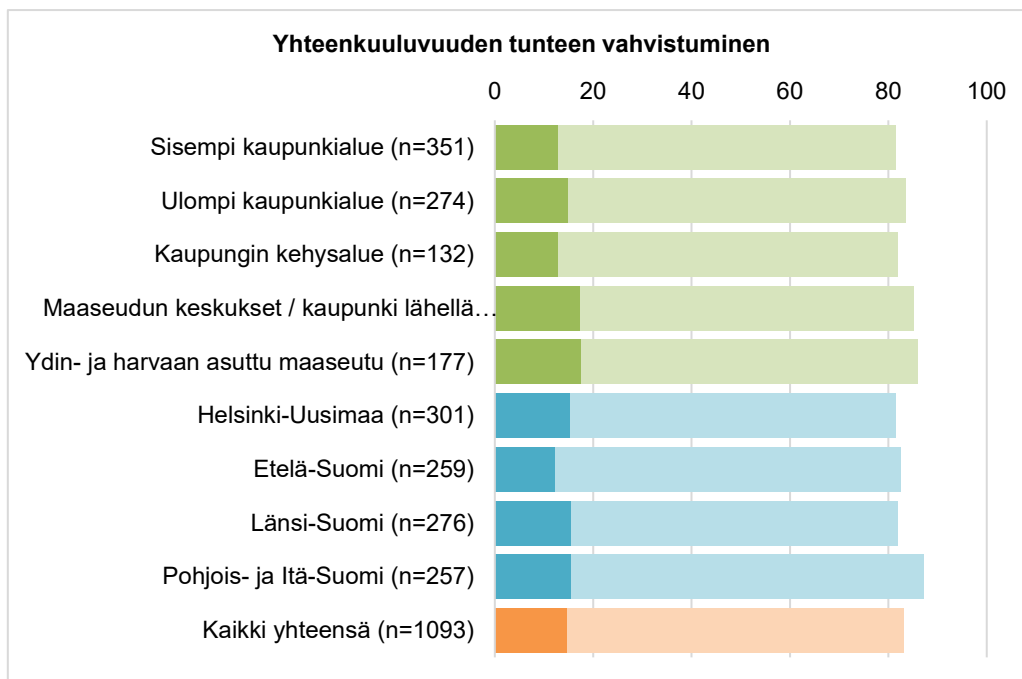
”osallistumispilareissa oli koko ajan eroa... [i]han vanhimmat ikäluokat, niiden osallistuminen jäi vähäisemmäksi. Siinä voi kysyä, että miten he mieltää osallistumisen, et onko heille osallistuminen esimerkiksi mennä johonkin juhlaan itse...[ja onko] se oma elämäntilanne on semmoinen, ettei ehkä niin tarvetta osallistua...[M]utta se, mikä oli osallistumisessa tosi kiinnostavaa, oli se, että aluksi näytti siltä, että nuoria ei paljon kiinnosta, ei paljon osallistu, ja sitten tää [osuus] alkoi kasvaa ja tähän me myös panostettiin.” (Ydintoimijahaastattelut)

Yhteenkuuluvuuden tunne

Suomi 100 -kansalaisbarometrin mukaan yli 80 vastaajista koki, että itsenäisyyden juhluvuosi vahvisti ihmisten keskinäistä yhteenkuuluvuuden tunnetta Suomessa ainakin jossain määrin. Noin 15 prosenttia vastaajista koki yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistuneen paljon. Naiset, 45–54-vuotiaat sekä lapsitaloudet kokivat useimmin yhteenkuuluvuuden lisääntyneen paljon. (Kuvio 8.) Maaseudulla koettiin kaupunkialueita hieman useammin itsenäisyyden juhluvuoden vahvistaneen ihmisten keskinäistä yhteenkuuluvuuden tunnetta paljon (Kuvio 9). Tästä näkökulmasta juhluvuodella oli vaikutusta kansalaisten koettuun osallisuuteen.

Kuvio 8. Uskotko, että itsenäisyyden juhluvuosi vahvisti ihmisten keskinäistä yhteenkuuluvuuden tunnetta Suomessa väestöryhmittäin. Lähde: Tilastokeskus, kansalaisbarometri (n=1 093). (Tumma väri: paljon, Vaalea väri: jossain määrin)

Kuvio 9. Uskotko, että itsenäisyyden juhluvuosi vahvisti ihmisten keskinäistä yhteenkuuluvuuden tunnetta Suomessa alueittain. Lähde: Tilastokeskus, kansalaisbarometri (n=1 093). (Tumma väri: paljon, Vaalea väri: jossain määrin)

Myös juhluvuoden aluekoordinaattorihaastatteluissa juhluvuoden nähtiin luoneen ainakin juhluvuoden ajaksi uudenlaista osallisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Vuoden 2017 toimintaa ja tunnelmaa kuvattiin muun muassa ”flowmaiseksi” ja aluekoordinaattorit tunnistivat innostusta yhdessä toimimiseen sekä alueellisella että kansallisella tasolla. Juhluvuoden yhdessä-teema koettiin erityisen onnistuneeksi. Haastattelut näkivät, että teeman myötä oli helppo luoda yhteistyöverkostoja sekä innostaa kansalaisia toimimaan yhdessä. Aluekoordinaattorit kuitenkin arvioivat, että vaikka juhluvuosi synnytti myös pysyvämpiä verkostoja esimerkiksi viranomaisten ja kolmannen sektorin välille, oli etenkin kansalaisten keskuudessa vallinnut innostus ja yhteisöllisyyden kokemus hetkellistä.

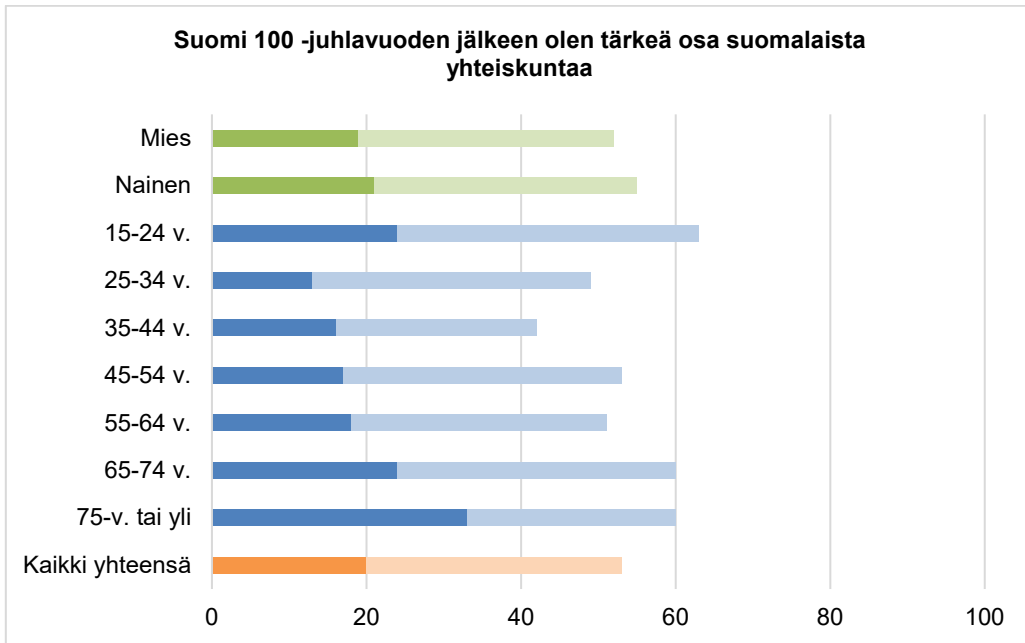
Toisaalta juhluvuoden sidosryhmähaastatteluissa ilmeni, että yhteenkuuluvaisuuden tunne on käsitteenä haastava kokonaisuus, jonka mittaaminen ja arviointi on hankalaa arvion jäädessä usein mielikuvan tasolle (Voitto 2018). Tämän takia myös pitkäaikaisten vaikutusten arviointi koettiin aineistossa haasteena (mt.). Ydintoimija pohti haastattelussaan aktiivisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunteen suhdetta:

”Ne tekijät, jotka pääs tekemään juhluvuoden hankkeen, ne koki yhteenkuuluvuuden tunnetta, totta kai, ja ne, jotka osallistu jollain tavalla. Mut osaahan tämä ei koskettanu millään muulla, ihmiset oli kyllä tietosia 100-vuotisjuhluvuodesta, ja osalle jäi vähän paha mieli. Mutta olihan täällä, siis kaiken kaikkiaan tähän oli onnistunut kansanjuhluvuosi, et siis kyllä tässä oli niin paljon onnistumisia.” (Ydintoimijahaastattelu)

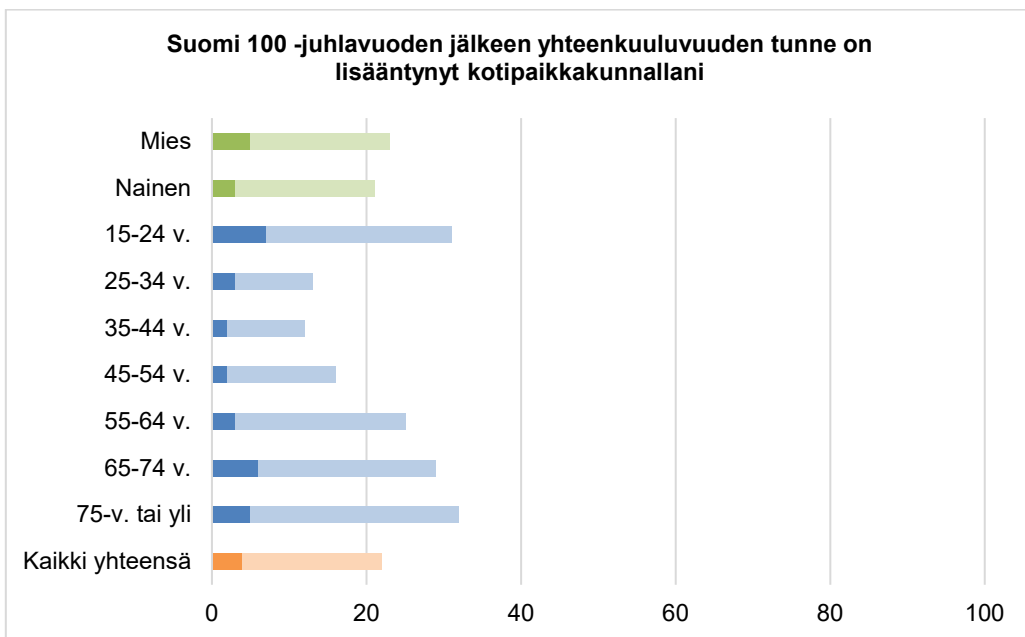
Syksyllä 2020 toteutettu kansalaiskysely osoitti, että juhluvuoden vaikutukset yhteenkuuluvuuden tunteeseen näkyvät jossain määrin edelleen, joskin kokemus yhteenkuuluvuudesta on heikentynyt verrattuna juhluvuoteen ja aikaan heti sen jälkeen. Juhluvuoden kokemukset yhteisöllisyydestä ja osallisuudesta ovat olleet merkittäviä erityisesti henkilökohtaisella tasolla: hieman yli puolet (53 %) vuoden 2020 kansalaiskyselyn vastaajista koki olevansa Suomi 100 -juhluvuoden jälkeen tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa (kuvio 10). Yhteenkuuluvuuden tunteen arvioi lisääntyneen kotipaikkakunnallaan noin viidesosa (22 %; kuvio 11) ja suomalaisessa yhteiskunnassa noin kolmasosa (32 %; kuvio 12).

Nuorimmat ja iäkkäimmät vastaajat arvioivat yhteenkuuluvuuden tunnetta ja sen muutosta positiivisimmin. Lisäksi naiset arvioivat yhteenkuuluvuuden tunnetta yhteiskunnassa hieman miehiä positiivisemmin, mutta erot sukupuolten välillä ovat pieniä. Luvut ovat kuitenkin laskeneet huomattavasti heti juhluvuoden jälkeen toteutetusta kansalaisbarometrista: vuonna 2018 tilastokeskuksen toteuttaman barometrin vastaajista noin neljä viidestä (83 %) koki juhluvuoden vahvistaneen yhteenkuuluvuuden tunnetta

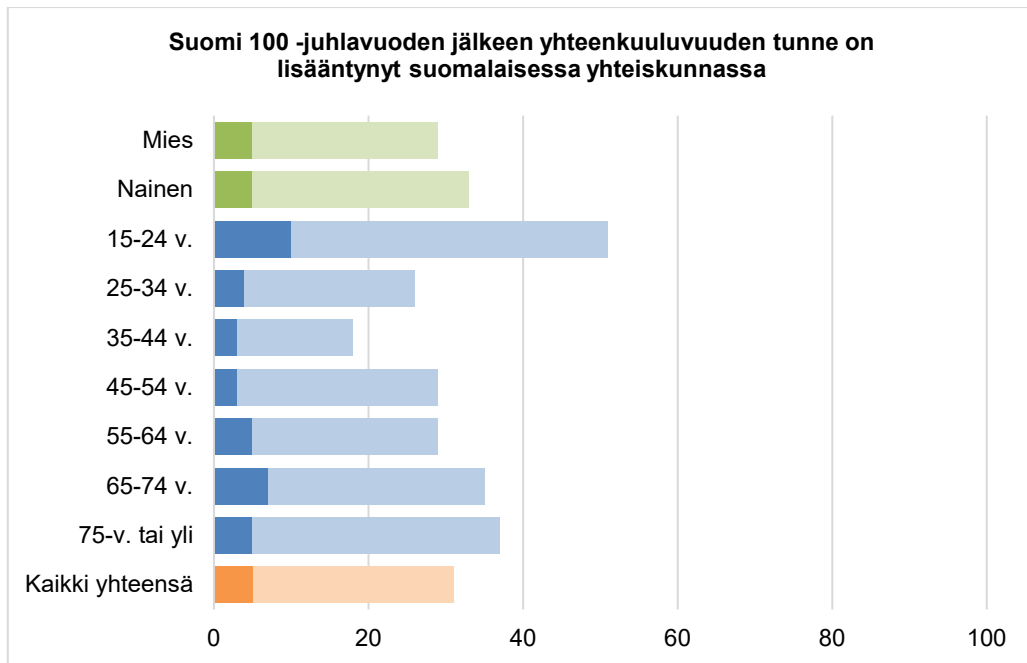
Suomessa. Myös tällöin naiset olivat voimakkaammin tätä mieltä (87 % / 78 %), mutta vuonna 2018 ikäryhmistä erityisesti keski-ikäiset (45–54-vuotiaat) kokivat yhteenkuuluvuuden tunteen lisääntyneen.

Kuvio 10. Suomi 100 -juhlavuoden jälkeen olen tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa. Lähde: Kansalaiskysely 2020 (n=1 002).

Kuvio 11. Suomi 100 -juhlavuoden jälkeen yhteenkuuluvuuden tunne on lisääntynyt kotipaikkakunnallani. Kansalaiskysely 2020 (n=1002).

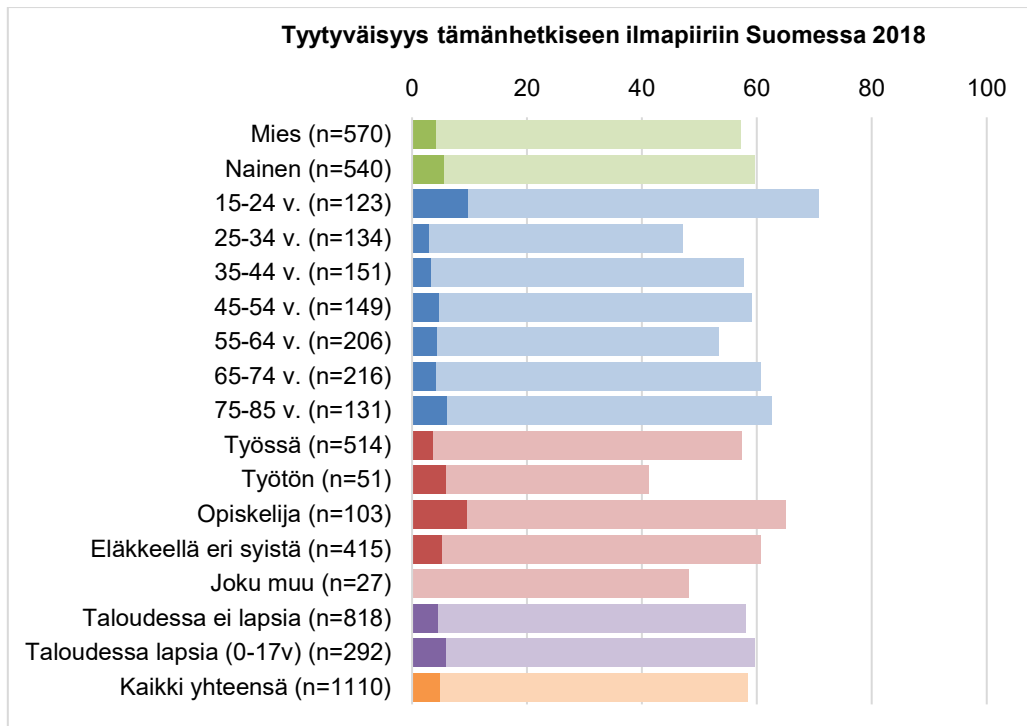

Kuvio 12. Suomi 100 -juhlavuoden jälkeen yhteenkuuluvuuden tunne on lisääntynyt suomalaisessa yhteiskunnassa. Kansalaiskysely 2020 (n=1002).

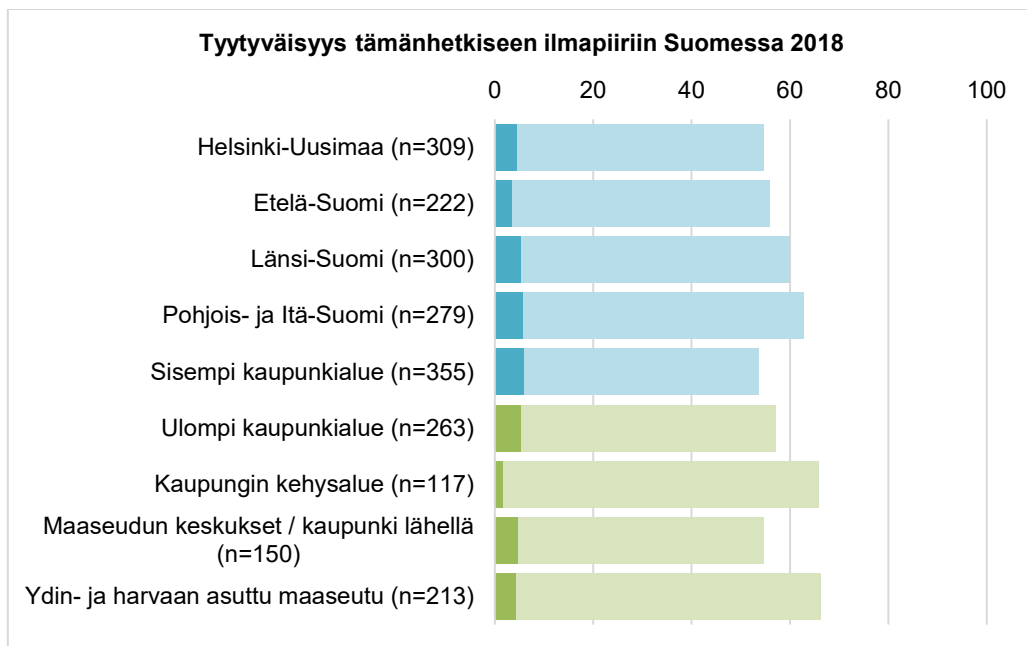
Ilmapiiri

Ilmapiiri kytkeytyy osallisuuteen monin tavoin. Osallisuuden ja osallisuuden kokemusten rakentamiseen vaikuttavat yhteiskunnan rakenteet, vallitseva asenneilmapiiri ja yksilön omat voimavarat (Särkelä-Kukko 2014, 39). Ilmapiiri ja yhteisöön kuuluminen on todettu esimerkiksi opiskelijoiden keskuudessa edellytyksiksi vuorovaikutukselle ja osallisuudelle (Juhola & Kortelainen 2018). Isolan ja kollegojen mukaan (2017, 47) ”kokemusten reflektointi yksin ja yhdessä turvallisessa ilmapiirissä tuo osallistujille kokemuksen itsestä hyväksyttynä osana ryhmää ja auttaa ottamaan elämäntarinaansa uusia merkityksiä tai mahdollisuuksia”.

Vuotta 2018 koskevan Suomi 100 -kansalaisbarometrin vastaajista reilusti yli puolet (58 %) kansalaiskyselyn vastaajista oli vähintään melko tyytyväisiä ilmapiiriin Suomessa. Tyytyväisimpiä olivat nuoret (15–24 v.) ja opiskelijat, tyytymättömiä puolestaan 24–34-vuotiaat ja työttömät. (Kuvio 13.). Alueellisesti tyytyväisimpiä ilmapiiriin oltiin Pohjois- ja Itä-Suomessa (Kuvio 14).

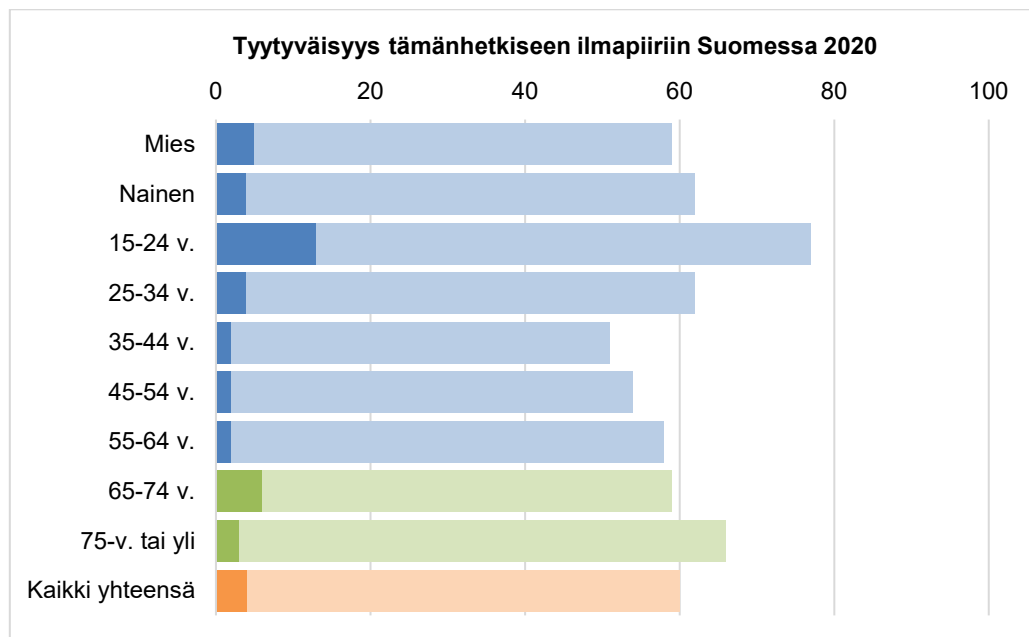
Kuvio 13. Kuinka tyytyväinen olet tähänhetkiseen ilmapiiriin Suomessa? Osuus vastan-
neista väestöryhmittäin. Lähde: Tilastokeskus, kansalaisbarometri (n=1 110). (Tumma
väri: erittäin tyytyväinen, Vaalea väri: melko tyytyväinen)

Kuvio 14. Kuinka tyytyväinen olet tähänhetkiseen ilmapiiriin Suomessa? Osuus vastan-
neista alueittain. Lähde: Tilastokeskus, kansalaisbarometri (n=1 110)

Syksyllä 2020 toteutetun kansalaiskyselyn vastaajista 60 prosenttia kertoi olevansa vähintään melko tyytyväinen yleiseen ilmapiiriin Suomessa. Ikäryhmien välillä vastauksissa oli vain pieniä eroja, joskin alle 30-vuotiaat nuoret olivat pääsääntöisesti hieman muita ikäryhmiä tyytyväisempiä yleiseen ilmapiiriin. Sukupuolieroja ei näkemyksissä juuri ollut tunnistettavissa.

Vastaukset ovat hyvin linjassa vuoden 2018 kansalaisbarometrin tulosten kanssa. Positiivinen käsitys yleisestä ilmapiiristä Suomessa vaikuttaakin muodostuneen jossain määrin pysyväksi: ero on selkeä ennen juhluvuotta toteutettuun barometriin nähden, sillä vuonna 2015 vain reilu kolmasosa vastaajista (37 %) oli vähintään melko tyytyväinen yleiseen ilmapiiriin Suomessa. Yleisen ilmapiirin lisäksi vuoden 2020 kansalaiskyselyn vastaajat arvioivat juhluvuoden tapahtumien vaikuttaneen myös muutoin positiivisesti ja tehneen Suomesta muun muassa yhtenäisemmän (38 % vastaajista) sekä avoimemman (28 % vastaajista).

Kuvio 15. Kuinka tyytyväinen olet yleiseen ilmapiiriin Suomessa? Kansalaiskysely 2020. N=1002

5 Osallistuminen ja osallisuus Suomi 100 -juhlavuonna: keskustelu ja johtopäätökset

Suomi 100 -juhlavuosi pyrki osallistamaan. Juhlavuoden toimintamallin tavoitteena oli tarjota kansalaisille erilaisia mahdollisuuksia osallistua valtiolliseen juhlaan ja kokea osallisuutta (VNK 2018). Tässä raportissa tarkastelimme tämän tavoitteen toteutusta juhlavuoden toimintamallin, sen luomien osallistumisen edellytysten, osallistumisen sekä osallisuuden näkökulmista.

Tarkastelu osoittaa, että juhlavuosi onnistui tavoitteissaan monin tavoin. Juhlavuoden toimintamallissa osallistuminen oli kiinteästi läsnä. Suomi 100 -juhlavuoden toimintamalli eli verkostot ja monimuotoiseen osallistumiseen tähtäävät tavoitteet kutsuivat aktiivisia yhteisönsä jäseniä tuottamaan yhteistä juhlavuotta – yksin ja yhdessä. Juhlavuosiorganisaatio kutsui avoimen hankehaun keinoin osallistumaan ja verkotti erilaisia toimijoita (Isola ym. 2017; ks. myös Ruokolainen ym. 2020) ja luomaan haluamiaan tapahtumia ja tempauksia 100-vuotiaan Suomen kunniaksi (VNK 2018).

Juhlavuosi oli korostuneesti osallistava konteksti yhteenliittymille, joihin osallistujilla oli yhteinen osallistumisen intressi (ks. Siisiäinen 2010): ottaa osaa Suomi 100 -juhlavuositapahtumaan. Yhteisöissä yhdessä-teemaa toteutettiin monialaisen hanketoiminnan muodoissa sekä laajassa yritys yhteistyössä (Koponen & Vahlo 2018, 23). Mukaan kutsuvan ja kaikille avoimen toimintamallin myötä myös yritykset osallistuivat juhlavuoden toteutukseen kansalaisyhteiskunnan toimijoiden rinnalla. Yritykset aktivoituivat esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan kehittämisessä ja tarjosivat osallistumismahdollisuuksia juhlavuosituotteiden kautta. Kansalaisyhteiskunta vastaavasti haastoi omia toiminnan verkostojaan osallistumaan tapahtumiin ja tempauksiin. Kansalaiset osallistuivat juhlavuoden toteutukseen tietyn tapahtuman yleisönä, juhlavuosituotteiden ja ohjelmasisältöjä kuluttajina sekä omaehtoisesti esimerkiksi tuottamalla sisältöjä juhlavuoteen.

Toimintamalli näyttäytyy ajan henkisenä, usein kulttuurituotantoihin liitettävänä joukkoistamisena (crowdsourcing) (esim. Halonen 2014; myös Mäenpää ym. 2016). Juhlavuoden sihteeristö antoi toimeksiantajana ”rajatun tehtävän yhteisön ratkaistavaksi luottaen siihen, että joukkoäly tuottaa hyvän lopputuloksen” (Lindholm 2015, 20). Suomi 100 -juhlavuodessa joukkoistaminen näyttäytyy myös laajemmin 2000-luvun suomalaisen ”osallistamisyhteiskunnan” (ks. Linturi 1998) ilmentymänä, jossa laajalaisten osallistamisen ja sitouttamisen keinoin joukkoistamalla tuotettiin innovaatioita, tuotteita ja toimintaa ei kansalaisille vaan kansalaisten kanssa (Lindholm 2015, 20;

Tuurnas & Haveri 2016, 59). Käytännöt ilmenivät aktiivisena toimijuutena, jolloin kansalaisuus konkretisoitui juhlavuoden juhlintaan kytkeytyviksi ja osallistumista kiihdyttäviksi teoiksi (ks. myös Isin 2009). Tämä julkisen hallinnon ja kansalaisten voimavarojen yhdistäminen muodosti Suomi 100 -juhlavuoden osallistavan konseptin (ks. Tuurnas & Haveri 2016; Isola ym. 2017).

Tutkimusaineisto paljastaa, että juhlan ainutkertaisuus helpotti toimijoiden motivointia osallistumaan eli järjestämään toimintaa ja tekemään sisältöjä (ks. myös Ruokolainen ym. 2020). Juhlavuoden jälkeen tehdyissä raportoinneissa ja vaikuttavuusarvioinneissa merkille pantavaa on varsin vuolas positiivinen palaute liittyen valittuun toimintamalliin ja juhlavuoden yhdessä-teemaan. Juhlavuoden on nähty aidosti yhdistäneen eri toimijoita yhteisen asian ääreen (ks. Voitto 2018) ja Suomi 100 -ohjelman on kuvattu onnistuneen ”poikkeuksellisen hyvin ja toteuttaneen juhlavuoden teemaa monipuolisesti ja laajasti” (Koponen & Vahlo 2018, 22). Vastaavasti Maunun (2018, 107) mukaan ”juhlavuoden tärkeimmäksi anniksi saattaa kuitenkin nousta se, että juhla-vuosi artikuloi keskushallinnon uutta roolia ja osoitti sen toimivaksi: sen tehtävä on tukea ja mahdollistaa kansalaisten yhteistä ja omaehtoista toimintaa”.

Tätä tutkimusraporttia varten koottu aineisto kuitenkin nostaa esiin, ettei suhtautuminen toimintamallin toimivuuteen suhteessa juhlavuoden osallistumismahdollisuuksiin ole ollut kritiikitöntä. Erityisesti tutkimusta varten kerätyn laadullisen aineiston perusteella voidaan todeta, että vakiintuneiden toimijoiden vahva esiinmarssi koettiin alue-tasolla jättävän jalkoihin pienempiä, paikallisia yhdistystoimijoita. Myös paikallisten yritysten sekä valtakunnallisten yritysten alueellisesti näkyvä toiminta jäi heikoksi. Lisäksi yksittäisten kansalaisten mahdollisuuksia osallistua juhlavuoden suunnitteluun kritisoitiin ja kansalaisten osallistumisen havaittiin olleen usein valmisiin tempauksiin ja tapahtumiin osallistumista omien sisältötuotantojen sijaan. Lisäksi tutkimusaineiston mukaan uudenlaisesta joukkoistamiseen nojautuvasta toimintamallista huolimatta osallistuminen kanavoitui varsin perinteisiin tapoihin ja samoille ryhmille, jotka myös aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu aktiivisiksi osallistujiksi (vrt. esim. Karttunen ym. 2020). Ohjelmahankkeiden myötä osallistumisen muotoja oli laajasti konserteista linnunpönttöjen rakentamiseen ja seminaareista kirkkovenesoutuun, mutta osallistuminen noudatteli aineistojen valossa varsin perinteistä kaavaa: naiset osallistuivat useammin kuin miehet, järjestettyihin kulttuuritapahtumiin ja tilaisuuksiin osallistuttiin useammin kuin järjestämällä omaehtoista toimintaa.

On kuitenkin syytä huomioida, että osallistumisen ja osallisuuden tarkastelu on monella tapaa vaikeaa. Ensinnäkin käsitteet ovat liukuvia, monitulkintaisia ja vaikeita määritellä. Toiseksi tässä tutkimuksessa käytössä oli suppeasti tämän tutkimuksen aihepiiriä koskevaa aineistoa juhlavuoden ajalta tai sen jälkeen. Aineisto oli myös hyvin rajattua: esimerkiksi ohjelmahankkeille suunnatussa loppukyselyssä olivat mukana vain mukaan päässeet hankkeet, eikä karsinnan ulkopuolelle jääneistä ollut tarkempia

tietoja. Tarkkoja tulkintoja ei-osallistujista tai muutoin juhluvuoden toiminnan ulkopuolelle jääneistä ei käytettävissä olevan aineiston valossa voida tehdä. Aineistossa ei myöskään ollut tietoa kansalaisten spontaaneista juhlinnan muodoista. On mahdollista, että spontaani, varsinaisten ohjelmahankkeiden ulkopuolella syntynyt ja toteutunut juhluvuoden toiminta saattoi olla jopa kaikkein merkityksellisintä, kun tarkastellaan muistijälkien syntymistä, osallistumista ja osallisuuden kokemusta (ks. esim. Mäenpää ym. 2016). Kolmanneksi juhluvuoden vaikutuksia on mahdotonta erottaa selkeästi muiden yhteiskunnallisten kehityskulkujen vaikutuksista.

Joitain osallistumisen muotoja on kuitenkin syytä nostaa esiin. Uuden julkisen hallinnan näkökulmasta joukkoistamisen menetelmillä onnistuttiin osallistamaan juhluvuoden tuotantoon verkosto, joka tarjosi puitteet Suomi 100 -juhluvuoden ohjelma- ja sisältötuotannolle. Talkoot siis onnistuivat ja yksittäiset kansalaiset ja yhteisöt kokivat talkoisiin osallistumisen käsillä olleen tutkimusaineiston valossa hetkellisesti tärkeänä. Lisäksi juhluvuodella vaikuttaa olleen osin pysyviä vaikutuksia vapaaehtoistyön muotoihin, kun yritykset yhteiskunnallista aktivoitumista tapahtui juhluvuoden aikana eri saroilla. Samalla on huomattava, että yritysten yhteiskuntavastuun teemat ovat enenevässä määrin kasvaneet viime vuosina. Vapaaehtoistyön edistäminen kytkeytyy osaltaan myös näihin teemoihin ja heijastavat siten yhteiskunnassa tapahtuvia yleisiä kehityskulkuja. Suomi 100 -juhluvuoden suoria vaikutuksia vapaaehtoistoimintaan on haasteellista osoittaa.

Tavoitteenasetteluissa haettiin kuitenkin myös pidempiaikaisia vaikutuksia. Osallisuuden liittyvien ulottuvuuksien tulkinta eli se, kuinka juhluvuosi onnistui tukemaan yksittäisten kansalaisten aktiivisuutta ja omaa toimijuutta sekä vahvistamaan osallisuuden kokemusta, on haasteellista. Hyödynnetyn aineiston mukaan juhluvuodella näyttää olleen positiivisia vaikutuksia yleiseen ilmapiiriin Suomessa. Toisaalta nyt syksyllä 2020 toteutettu kansalaiskysely osoittaa, että vaikka vielä heti juhluvuoden jälkeen kansalaisbarometriaineistossa osallistuminen juhluvuoteen koettiin valtaosin tärkeänä, ovat muistikuvat juhluvuoden vaikutuksesta yhteenkuuluvuuden tunteeseen liudentuneet. Voidaankin pohtia, olisiko juhluvuosi ollut vieläkin suurempi ilmiö ja avoimempi juhla, mikäli juhluvuoden tunnusten käyttö olisi ollut mahdollista kaikille, ilman toimintaa ja ideoita kontrolloivaa ohjelmahakuprosessia. Mielenkiintoista on myös pohtia, olisiko tämä voinut vaikuttaa osallisuuden kokemukseen. Sekä lisäksi, oliko mahdollisesti ensimmäisessä Teemaraportissa keskusteltu resurssien puute tai toimintamallin heikkous ja ajoittainen kaoottisuus (Ruokolainen ym. 2020, 49) esteenä laajemmalle, eri toimija- ja väestöryhmiä osallistavalle toiminnalle?

Lopuksi voidaankin kysyä, missä määrin Suomi 100 -juhluvuosi vaikutti yhteenkuuluvuuden tunteen lisääntymiseen suomalaisessa yhteiskunnassa, kun sitä tarkastellaan osallistumisen ja osallisuuden käsitteiden kautta? Tämä raportti vahvistaa aikaisempia tutkimuksia siitä, että juhluvuosi laajana kansallisena toimintana loi joukkoistamisen

keinoin toimijuutta. Se loi edellytyksiä yhteisöille ja yksittäisille kansalaisille osallistua yhteisesti merkitykselliseksi koettuun asian toteutukseen ja mahdollisuuden kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tässä juhluvuodelle valittu yhdessä-teema ja yhteistyöhön kutsuva toimintamalli loi osallistumista mahdollistavia tapoja. Teeman ja toimintamallin hyödyntäminen tuotti myös laajemmin kansalaisten osallistamiseen liittyvää tietotaitoa vastaavanlaisten kansallisten tapahtumien tuotantoa varten tulevaisuudessa.

Raportissa analysoidun aineiston näkökulmasta juhluvuosi näyttäytyy selkeästi projektimaisena, hetkellisenä ilmiönä (ks. myös Ruokolainen ym. 2020), joka muodostui kertaluonteisten tapahtumien ja tempauksien ympärille. On huomioitava, että tällä lähökohdalla on vaikutuksia myös niille tulkinnoille ja johtopäätöksille, joita voidaan tehdä kansalaisten juhluvuoteen osallistumisesta ja osallisuuden kokemuksista. Eräänä esimerkkinä voidaan todeta, että Suomi 100 -juhluvuodelle asetettu pääta-voite, yhteenkuuluvuuden tunteen lisääntyminen, jäi monilta osin yksittäisille tapahtumille tyypillisesti hetkelliseksi ja kertaluonteiseksi.

6 Kirjallisuus ja lähteet

Aberbach, J. D. & Christensen, T. (2005). Citizens and Consumers. *Public Management Review* (7)2, 225–246.

Aluehallintovirastot (2020). Peruspalvelujen arviointi. Kulttuuripalvelut. Saatavilla <https://www.patio.fi/web/pepa-2019-valtakunnallinen/kulttuuripalvelut> Luettu 5.11.2020

Anttila, J. (2007). Kansallinen identiteetti ja suomalaisiksi samastuminen. Sosiaalipsykologisia tutkimuksia 14. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos, Helsingin yliopisto. Haettu 5.11.2020 <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/23476/kansalli.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Anttiroiko, A.-V. (2003). Kansalaisten osallistuminen, osallisuus ja vaikuttaminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Bäcklund, P. (toim.) *Tietoyhteiskunnan osallistuva kansalainen. Tapaus Nettimaunula* (s. 11–32). Tutkimuksia 5. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.

Arnstein, S.R. (1969). A Ladder of Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.

Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (toim.) (2017). Kansalaiset kaupunkia kehittämässä. Tampere University Press, Tampere

Bäcklund, P., Kallio, K.P. & Häkli, J. (2014). Residents, customers or citizens? Tracing the idea of youthful participation in the context of administrative reforms in Finnish public administration. *Planning Theory & Practice*, (15)3, 311–327.

Halonen, K. (2014). Tapahtumajohtajasta yhteisömanageriksi. Teoksessa Luonila, M. (toim.) *Tapahtumakaupungin hyvät käytännöt. Keskustelua suomalaisista tapahtuma- ja festivaalikaupungeista* (s. 51–55). Sibelius-Akatemian selvityksiä ja raportteja 16. Taideyliopiston Sibelius-Akatemia, Helsinki.

Hirvi-Iljäs, M., Jakonen, O., Kanerva, A., Karri, S., Karttunen, S., Kuisma, M., Kurlin Niiniahio, A., Lahtinen, E., Renko, V., Ruusuvirta, M. & Sokka, S. (2020). *Kaupunkikehittäminen ja kulttuuripolitiikka. Espoocult-tutkimuksen tuloksia*. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus. Cuporen verkkojulkaisuja 59. Haettu 5.11.2020 https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2020/kaupunkikehittaminen_ja_kulttuuripolitiikka_raportti.pdf

Heikkilä, R. (2016). Suomalainen kulttuuri-osallistuminen ja eriarvoisuus: ei-osallistujien jäljillä. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2016. Luettu 5.11.2020 <https://kulttuuripolitiikantutkimus.fi/julkaisutyo/kulttuuripolitiikan-tutkimuksen-vuosikirja-2-2016/>

Häkkinen, A., Puuronen, A., Salasuo, M. & Ojajärvi, A. (2017). Sosiaalinen albumi. Elämäntavat sukupolvien murroksissa. *Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura*, Verkkojulkaisuja 125.

Isin, E.F. (2009). Citizenship in flux. The figure of the activist citizen. *Subjectivity* 29, 367–388.

Isola, A-M, Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveystien ja hyvinvoinnin laitos, Työpaperi 33/2017.

Juhola, L. & Kortelainen, J. (2018). *Osallisena opinnoissa. Tutkimus oppijoiden osallisuuden vahvistamisesta ammatillisessa koulutuksessa*. Haettu 5.11.2020 <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/osallisena-opinnoissa.pdf>

Kangas, A., Jakonen, O., & Havimäki, S-M. (2014). *Osallistumista ja aktivointia KUULTO-toimintakokeilun matkassa*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:11.

Kangas, A. & Ruokolainen, V. (2012). Toimintamalli muutoksessa. Tutkimus kuntien kulttuuripalveluista. Cuporen verkkojulkaisuja 16. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämistätiö, Helsinki.

Karhu, R. (2019). *Suomalaisuus ja historiakuva. Nuorille kohdennettu kertomus verrattuna nuorten näkemyksiin Suomen itsenäisyyden juhluvuonna 1967*. Suomen historian pro gradu-tutkielma, Historian ja etnologian laitos, Jyväskylän yliopisto.

Karttunen, S., Lahtinen, E., Ruusuvirta, M., Kurlin, A., Karri, S. & KEA European Affairs. (2020). *Kohti avointa ja osallistavaa kaupunkia: kulttuurinen moninaisuus, osallistuminen ja saavutettavuus*. EspooCult -tietokortti 4. KEA European Affairs ja Kulttuuripoliittikan tutkimuskeskus Cupore.

Kiilakoski, T., Gretschel, A. & Nivala, E. (2012). Osallisuus, kansalaisuus ja hyvinvointi. Teoksessa Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (toim.) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Julkaisuja 118. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Helsinki, 9–34.

Laes, T. & Rautiainen, P. (2018). Osallistuminen taiteeseen ja kulttuuriin – elinikäinen oikeus vai velvollisuus? *Aikuiskasvatusseura*, 38:2, 130–139.

Koponen, A. & Vahlo, J. (2018). *Suomi 100 -juhlavuoden vaikutusten arviointi*. Julkaise-maton raportti.

Lindholm, A. (2015). Johdanto. Teoksessa Lindholm, A. (toim.) *Ei-kävijästä osalliseksi — osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla* (s. 14–31). Humanistinen ammattikorkeakoulu. ISBN 978-952-456-219-5. Haettu 22.9.2020 <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2015/11/Arto-Lindholm-ei-kavijasta-osalliseksi.pdf>

Linturi, H. (1998). Tietoa läskillä ja ilman: Murros ja oppimisympäristö. *Aikuiskasvatus*, (1)98, 33–46.

Matthies, A-L. (2013). Osallistuminen ja palvelut. Teoksessa Matthies, A-L., & Rantamäki, N. (toim.) *Hyvinvointitalkoot – Miten kuntalaisten osallistuminen tukee palveluita. Hyvinvointipalvelujen kehittäminen kansalaisosallistumisen ja yhteisöllisyyden pohjalta maaseudulla* (s.11–14). Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius & KAMPA-hanke, Kokkola. Haettu 5.11.2020 <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/40925/978-951-39-5077-4.pdf?sequence=1>

Maunu, A. (2018). *Yhdessä syöminen ja yhteistyön kulttuuri*. Syödään yhdessä -hankkeen arviointi.

Mayow, L. (2018). *Järjestöistä uusille alustoille: Muuttuiko suomalainen vapaaehtoistoiminta itsenäisyyden satavuotisjuhlavuoden vaikutuksesta?* KasKas Media.

Mykrä, P. (2014). Osallisuutta raha-automaattivastuuksilla. Teoksessa Jämsén, A. & Pyykkönen, A. (toim.) *Osallisuuden jäljillä* (s. 79–85). Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry, Saarijärvi.

Mäenpää, P., Faehnle, M., Schulman, H. (2016). Kaupunkiaktivismi, jakamistalous ja neljäs sektori. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (toim.) *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä* (s. 239–259). Tampere University Press, Tampere.

Niiranen, V. (1997). Kuntalaisten osallistuminen ja kunnallinen demokratia. Teoksessa T. Kivinen, J. Kinnunen, V. Niiranen & S. Hyvärinen (toim.) *Kuntalaisten arviot ja osallisuus sosiaali- ja terveyspalveluihin* (s. 137–188). Kuopion yliopiston julkaisuja,

Osborne, S. (2010) *New Public Governance? Emerging Perspectives on the Theory and Practice on Public Governance*. Taylor & Francis Ltd.

Pitkänen, V. & Westinen, J. (2018). *Samat huolet, eri näkökulmat Tutkimus suomalaisten asenteista ja identiteeteistä*. e2 ja Suomen Kulttuurirahasto. ISBN 978-952-7047-12-5., Haettu 5.11.2020 <http://e2.fi/publication/45>

Pynnönen, K. & Mitchell, R. (2012). *Ikääntyvät ja ikääntyneet taiteen ja kulttuurin kentillä. 50+-kulttuuribarometrin tuloksia*. Cuporen julkaisuja 20. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissektori, Helsinki.

Ruokolainen, O., Luonila, M., Ruusuvirta, M., Renko, V., Toivanen, M. Rausmaa, S. Haila, K., Korhonen, S., Hämäläinen, M. Kilpi, J. (2020). *Suomi 100 -juhlavuoden vaikutukset: osa 1. Johdanto ja Teema: Yhteistyö ja organisoituminen*. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 10/2020. Valtioneuvoston kanslia.

Siisiäinen, M. (2010). Osallistumisen ongelma. *Kansalaisyhteiskunta*, 1(1), 8–40.

Särkelä-Kukko, M. (2014). Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa Jämsén, S. & Pyykkönen, A. (toim.) *Osallisuuden jäljillä* (s. 34–50). Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry, Saarijärvi.

THL (2020). Osallisuuden edistäminen. Haettu 26.10.2020 <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2020). Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta. Haettu 18.11.2020 https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/tutkimus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta#Osallisuusindikaattorin_kysymysten_perustelut_ja_tausta

Tilastokeskus (Joulukuu 2017). Ennakkoväkiluku ja väestönlisäys maakunnittain 2017 . Haettu 18.11.2020. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/vamuu/2017/12>

Tuurnas, S. & Haveri, A. (2016). Kuulemisesta kumppanuuteen? Palvelujen yhteistuo-
tanto asuinalueen kehittämisessä. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (toim.) *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä* (s. 58–79). Tampere University Press, Tampere.

Viirkorpi, P. (1993). *Osallisuus, yhteistyö, valta, muutos...- asuinalueen uusi suunnittelujärjestelmä*. Suomen Kuntaliitto. Kuntatalon painatuskeskus, Helsinki.

Virolainen, J. (2015a). Kulttuuripoliittinen näkökulma osallistumiseen. Teoksessa Lindholm, A. (toim.) *Ei-kävijästä osalliseksi — Osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla*. Humanistinen ammattikorkeakoulu, 54–63. Haettu 5.11.2020 <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/101747/978-952-456-219-5%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Virolainen, J. (2015b). *Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen*. Cuporen verkkojulkaisuja 26.

Voitto (2018). Suomi 100 -sidosryhmätutkimus 2018.

VNK (2018). *Suomi 100 vuotta. Yhdessä. Suomi 100 -juhlavuoden raportti*. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 9/2018. Valtioneuvoston kanslia.

VNK (2015a). Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. Haettu 24.9.2020 https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf

VNK (2015b). SUOMI 100 -ohjelman valmistelun periaatteet ja hankkeiden arviointikriteerit. Muistio suomi 100 -hallitukselle 26.2.2015.

VNK (2013). Asettamispäätös. Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden projekti. 14.8.2013. Valtioneuvoston kanslia.

VNK (2012). Suomen valtiollisen itsenäistymisen 100-vuotisjuhlavuoden valmistelua suunnitteleva työryhmä. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 2/2012. Valtioneuvoston kanslia.

VNK (2011). Avoin, oikeudenmukainen ja rohkea Suomi. 22.6.2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. Valtioneuvoston kanslia. Haettu 24.9.2020 <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/147449/Kataisen+hallituksen+ohjelma/81f1c20f-e353-47a8-8b8f-52ead83e5f1a/Kataisen+hallituksen+ohjelma.pdf>

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO
p. 0295 16001
info@vnk.fi
vnk.fi/julkaisut

ISBN PDF 978-952-383-053-0
ISSN PDF 2490-1164